

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Americký izolacionismus – Vývoj konceptu

Michal Bula

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

Americký izolacionismus – Vývoj konceptu

Michal Bula

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Pavlovi Hlaváčkovi, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce, vstřícný přístup a cenné rady při její tvorbě. Další díky patří mé rodině, neboť bez její podpory by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

1 ÚVOD.....	6
2 KONCEPT IZOLACIONISMU.....	16
2.1 Aspekty izolacionismu.....	17
2.2 Definice izolacionismu a příbuzných pojmů.....	30
2.3 Izolacionismus v rytmu zahraniční politiky.....	38
3 PROJEVY IZOLACIONISMU V ZAHRANIČNÍ POLITICE USA.....	43
3.1 Administrativa George W. H. Bushe.....	43
3.2 Administrativa Williama J. Clintona.....	51
3.3 Administrativa George W. Bushe.....	59
3.4 Administrativa Baracka H. Obamy.....	64
3.5 Administrativa Donalda J. Trumpa.....	69
4 ZÁVĚR.....	74
5 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	79
6 RESUMÉ.....	96
7 PŘÍLOHY.....	98

1 ÚVOD

Ve svém inauguračním projevu pronesl Donald J. Trump čerstvě zvolený do úřadu hlavy státu, že hodlá vést americký národ pod ideou „*America First*“. Stejně tak učinil i ve své Národní bezpečnostní strategii z prosince 2017. Heslem, jež zde zaznělo, se pětáctýřicátý prezident Spojených států amerických implicitně přihlásil k radikálnímu izolacionistickému hnutí, které po vypuknutí druhé světové války usilovalo o nevstoupení USA na bojiště po boku Spojenců a o neúčast amerických jednotek v tomto rozsáhlém konfliktu. Je otázkou, co patřičné prohlášení reálně znamená pro zahraniční politiku Spojených států či pro vývoj konceptu izolacionismu, promítajícího se během uplynulých staletí různou měrou do vnějších vztahů USA. Jelikož jsou Spojené státy americké doposud jedním z nejvýznamnějších aktérů vystupujících na současné mezinárodní scéně, shledávám potenciální obrat ve směřování zahraničního kurzu Spojených států naznačeného ve zmíněném výroku (i celkovém charakteru Trumpova lednového proslovu před budovou Kapitolu) za milník hodný akademického zájmu.

Poznatky vzešlé z výzkumu izolacionismu přítomného ve způsobu, jímž různé administrativy vedly USA a pohlížely na americkou (ne)participaci ve světovém dění, mohou významně přispět k pochopení nynějšího charakteru tamní zahraniční politiky. Studium vývoje amerického izolacionismu by nám mohlo prozradit mnohé o příštím směřování Spojených států a skýtá v sobě příležitost podhalit trendy jejich dalšího jednání v mezinárodním prostředí.

Vzhledem k tomu, že po konci studené války došlo k výrazné proměně povahy mezinárodního systému, jeho účastníků i výzev a tím pádem nutně také podmínek interakce s novými typy aktérů nebo palety reakcí na nenadálé podněty, lze za relevantní k porozumění současné zahraniční politiky USA

považovat právě období následující po rozpadu tehdejšího bipolárního uspořádání světa. Proto se tento text vymezuje na výzkum poslední pětice amerických administrativ. Tématem, na něž se obsah této práce zaměřuje, je tedy vývoj konceptu izolacionismu ve Spojených státech během působení těchto administrativ. Cílem mé diplomové práce je nalézt odpověď na otázku, zda a v jaké podobě je izolacionismus stále „živý“ a na kolik je aktuální v americké zahraniční politice i po pádu berlínské zdi a ukončení studenoválečné konfrontace.

Je obecně známo, že v závěrečné dekádě dvacátého století se Spojené státy americké čile angažovaly v četných svárech, které se rozhořely v různých koutech světa nalézajících se zcela mimo břehy amerického kontinentu nebo oblast západní hemisféry. Účast ve vojenských akcích a intervencích do vzdálených regionů či rovnou jejich iniciace se v hojném množství vyskytovala v zahraniční politice USA i v novém miléniu. V průběhu posledních téměř třiceti let se tak Američané jali urovnávat rozbouřenou situaci a nastolovat svoji vizi pořádku – s větší či menší podporou (nebo odporem) americké i světové veřejnosti a rozdílnou ochotou i mírou participace od svých koaličních partnerů – v na ropu bohatém Kuvajtu, v horku Afrického rohu a prašných ulicích Mogadiša, ve státech balkánského poloostrova rozvrácených krvavými občanskými válkami, v členitém skalnatém terénu i zelených údolích hornatého Afghánistánu, na pouštních pláních Iráku a při celé řadě příležitostí i v mnohých dalších oblastech. Je evidentní, že Američané zasahovali do mezinárodního dění skutečně aktivně.

Přesto lze logickou úvahou dojít k tvrzení, že jisté náznaky izolacionismu nebo ohlasy po naplňování izolacionistických opatření a příklon k neintervenciálním řešením, jež by převládaly v některých kruzích napříč

politickým spektrem, je možné nalézt v době působení snad každé administrativy a to i v časech, kdy se zdá, že je Amerika na vrcholu svého intervencionismu. Snahou této diplomové práce nicméně není prokázat, že po studené válce nacházel izolacionismus v otázkách americké zahraniční politiky v nějaké formě odezvu a byl zde přítomen (minimálně u části kongresmanů, senátorů nebo dalších osob kompetentních k problematice vnějších vztahů). O tomto předpokladu ostatně nepochybuji a je možno očekávat, že z analyzovaných dat tento fakt rovněž vyplyne. Zájmem následující studie je naproti tomu u pětice dotyčných administrativ stanovit konkrétní podobu, v níž byl izolacionismus v zahraničních otázkách upozaděn (pokud tomu tak bylo), zodpovědět, které faktory v kontextu světového dění i situace na domácí scéně v tom sehrály roli a postupně určit jakou relevanci izolacionismus v obdobích výkonu mandátu daných prezidentů vlastně sehrává.

Na uvedený problém je v této studii nahlíženo optikou disciplíny mezinárodních vztahů, jež se v textu práce prolíná s politologickou, sociologickou nebo historickou perspektivou. Příslušné oborové zarámování výzkumu je do značné míry determinováno teoretickým zázemím, o něž se opírá má diplomová práce (viz následující odstavce). Před podrobnějším objasněním zvoleného teoretického přístupu a z něj vyplývajících vědních oblastí, jimiž je tento výzkum rámován je nicméně vhodné nejprve vykreslit jeho obecný charakter.

Tato diplomová práce je koncipována jako případová studie, v níž je u zahraniční (či domácí) politiky prezidentských administrativ Spojených států sledován fenomén izolacionismu. Projevy stanoveného jevu jsou zkoumány v období od roku 1989 až po současnost. Během vymezeného časového rámce se vystřídalo celkem pět administrativ (v čele státu se postupně vyměnili

George Herbert Walker Bush, William Jefferson Clinton, George Walker Bush, Barack Hussein Obama a Donald John Trump). Prováděný výzkum je čistě empirického rázu a není normativně orientován. Záměrem této práce tudíž není posuzovat, zda je povaha americké zahraniční politiky pozitivní nebo negativní či etická nebo pragmatická ani soudit, jaká by měla ideálně být. Takto zvolený charakter studie dle autorova názoru nejlépe poslouží úmyslu nezaujatě reflektovat objevená fakta a skrze jejich analýzu vyvodit relevantní data o přítomnosti izolacionistických tendencí v kurzu, jímž se ubírala tato velmoc ve chvílích, kdy v jejím čele stáli výše uvedení státníci.

Vzhledem ke znění dříve položené otázky je kni v diplomové práci z podstatné části přistupováno za užití teoretické základny vycházející z představy o střídající se povaze zahraniční politiky USA. Ta se dle této koncepce opakovaně mění v téměř pravidelných intervalech z izolacionistické „nálady“ do stavu, kdy převažuje intervencionismus (a naopak). Prvním badatelem zabývajícím se ideou cyklického střídání trendů v politice Spojených států a postojů tamní veřejnosti byl Arthur Schlesinger st., jenž ve svých studiích z první poloviny 20. století upozorňoval na pravidelné střídání liberálních a konzervativních přístupů k vnitřní politice. Tyto myšlenky byly později dále rozpracovány a proslaveny jeho synem (Schlesinger Jr. 1999: 24–25). Vlivného zastánce cyklické teorie představuje také Frank L. Klingberg se svojí koncepcí obměňujících se introvertních (izolacionistických) či extrovertních (intervencionistických) nálad v rámci zahraniční politiky u americké politické elity i veřejnosti (Klingberg 1952: 239–242). Dalším autorem je Michael Roskin, jenž operuje s periodickými přechody mezi dvěma paradigmaty (intervencionistické paradigma Pearl Harboru a izolacionistické paradigma Vietnamu). Ty bývají nahrazovány vlivem generačních posunů v politické reprezentaci Spojených států a na základě zásadních neúspěchů

utrpených při aplikaci daného paradigmatu na zahraniční podněty, které zpravidla přimějí představitele mladé generace k přehodnocení stávající politiky a výměně dosavadního paradigmatu. Sociologický termín „generace“ je v Roskinově teorii paradigmatických posunů využit spolu s modelem „změny paradigmat“ od Thomase Kuhna (Roskin 1974: 563–567).

Zmíněné teoretické zakotvení je zvoleno, neboť o něm při zohlednění množství empirických dat, na nichž uvádění badatelé staví svoji argumentaci lze prohlásit, že adekvátně vystihuje způsob, jakým Američané v průběhu dějin reagovali na výzvy mezinárodního systému. Literatura zabývající se problematikou vývoje izolacionistické tradice ve Spojených státech amerických zahrnuje enormní množství publikací i akademických statí. Podíl odborných literárních děl věnující se tématu amerického izolacionismu je skutečně obsáhlý a nabízí košatý výběr badatelských přístupů, koncepcí i možností, jak vlastní výzkum pojmout.

Za dlouhá léta se v rámci dané problematiky konstitovalo vícero ideových proudů. Kupříkladu tzv. historiografický revizionismus zpochybnil tradiční výklad dějin Spojených států, dle kterého lze v americké historii identifikovat zřetelný předěl mezi izolacionistickou etapou a érou intervencionismu v podobě války Američanů se Španělskem. Daný směr nalézá prvky americké celosvětové expanze již od samého vzniku tohoto státu. Reprezentanty takového postoje jsou William Williams a Richard Van Alstyne, kteří ve svých dílech na přelomu padesátých/šedesátých a v průběhu sedmdesátých let 20. století předložili revizionistický pohled na kontinuitu zahraniční politiky USA (Krejčí 2009: 136). Imperialistické a expanzivní tendence v tamních vztazích s ostatními aktéry nachází od počátečních okamžiků dějin amerického národa taktéž Robert Kagan ve své knize *Dangerous Nation*:

America's Place in the World, from it's Earliest Days to the Dawn of the 20th Century (Kagan 2006: 3–6).

Vedle pojetí obsaženého v předešlém odstavci existuje rovněž percepce charakteru americké zahraniční politiky chápající danou problematiku jako rytmus cyklů, kdy jsou veřejné mínění i politická obec nakloněny intervencionistickým východiskům nebo naopak převládá neintervenci ovzduší (viz výše). Za autora a klíčového protagonistu této koncepce můžeme považovat zmíněného Klingberga, který svoji vizi výkladu amerických dějin poprvé veřejnosti představil na počátku padesátých let v článku *The Historical Alternation of Moods in American Foreign Policy* (Klingberg 1952: passim). Frank Klingberg své analýzy dále rozpracoval během osmdesátých let v publikaci *Cyclical Trends in American Foreign Policy Moods: The Unfolding of America's World Role* (Klingberg 1983: passim). Jeho teorie se zrcadlila i v pracích badatelů z řad mladších generací. Mezi prominentní anglosaské autory vycházejících z Klingbergových idejí náleží kupříkladu Jack E. Holmes s knihou *The Mood/Interest Theory of American Foreign Policy* (Holmes 1985: passim) či Brian M. Pollins a Randall L. Schweller s textem *Linking the Levels: The Long Wave and Shifts in U.S. Foreign Policy, 1790-1993* (Pollins – Schweller 1999: passim).

V české akademické sféře se periodami amerických izolacionistických a intervencionistických období zabýval Pavel Hlaváček v pracích *Paradigmata americké zahraniční politiky aneb legitimace moci pomocí „Mnichova“ a „Vietnamu“* (Hlaváček 2012: passim) nebo *New Security Strategy and Current Paradigm of US Foreign Policy* (Hlaváček nepublikováno: passim). Srovnatelnou optikou nahlížel na projevy Američanů v mezinárodním prostředí také výše

uváděný Michael Roskin ve stati *From Pearl Harbor to Vietnam: Shifting Generational Paradigms and Foreign Policy* (Roskin 1974: passim).

V diplomové práci jsou též využity četné informace čerpané z publikací či akademických statí od Roberta Jeffreyho Arta, Beara Braumoellera, Arthura Meiera Schlessingera Jr., Waltera Russela Meada, Glenna Hastedta, Andrewa Johnstonea, Bernarda Fensterwalda Jr., Oskara Krejčího a mnohých dalších autorů. Tvrzení v této studii jsou dále opírána o data pocházející z vládních memorand, strategických dokumentů a legislativních aktů nebo o argumenty dotyčných prezidentů a státníků při politických prohlášeních, diskuzích s kongresmany atp. Rovněž jsou zde reflektována fakta vycházející z recenzovaných vědeckých periodik, dobového i současného světového tisku či některých zpravodajských portálů.

Stávající poznatky na poli amerického izolacionismu/intervencionismu ponechávají otevřený prostor pro ověření, zda percepce současné politické situace Spojených států skrze cyklickou teorii odpovídá skutečnému stavu věci. Je možné prodloužit platnost vytyčené koncepce o cyklech na aktuální vývoj? Soudobý stav akademického výzkumu kladený dotaz prozatím nezodpovídá. V této skutečnosti lze identifikovat mezeru ve vědeckém poznání a zároveň příležitost pro moji studii.

Aby však bylo možné obdobných výsledků dosáhnout, je třeba nadefinovat klíčové pojmy přítomné ve zformulované výzkumné otázce, zda a v jaké míře či podobě je izolacionismus stále přítomný v americké zahraniční politice u pětice administrativ aktivních po konci studené války a jakou relevanci v obdobích výkonu mandátu daných prezidentů vlastně sehrává, na jasně stanovené fenomény, s nimiž by šlo operovat v praktické části práce. Esenciálním konceptem je zde výraz „izolacionismus“, jehož přítomnost

nebo absenci je nutné prokázat. Ač lze na patřičný jev nahlížet v různých intencích, v této diplomové práci je uchopen v jeho nejobecnějším významu, jako úsilí o méně aktivní vystupování země v mezinárodních vztazích a větší důraz na domácí záležitosti státu, ne tedy přímo jako snahu o plnou politickou, ekonomickou, kulturní či jinou izolaci země (přesnou definici, jak je izolacionismus v této práci pojímán viz kap. 2.2). Na základě projevů izolacionismu v zahraniční politice těchto administrativ by mělo být zřejmé, zda odpovídají modelu periodicky se obměňujících nálad/paradigmat.

„Americkou zahraniční politikou“ jsou ve výzkumné otázce zamýšleny politické kroky jednotlivých administrativ na zahraniční a do jisté míry i na domácí scéně. Těmito „kroky“ je zde míněno to, k čemu se dotyční prezidenti zavázali při vstupu do svého úřadu a k jakým politickým opatřením se v průběhu svého mandátu skutečně uchýlili vzhledem k zahraniční i domácí situaci (upřednostňování vnitřní/zahraněční politiky, zahájení zahraničních intervencí nebo výroky, proslovy a dokumenty vztahující se k těmto politikám). Dalo by se říci, že bude pozorována „doktrína“, k níž se dotyční prezidenti uchýlili, přičemž je nutné dodat, že neexistuje jednotné uplatnitelné měřítko stanovující, jaké specifické politiky by měly být uplatněny, aby mohly být nazvány doktrínou či ve kterých dokumentech/politických prohlášeních/strategiích můžeme nalézt artikulaci prvků dané doktríny (Brands 2006: 1–2).

Vzhledem k výše popsanému postupu je diplomová práce zpracována za využití kompilační metody s prvky kvalitativní obsahové analýzy historických monografií, akademických prací, vládních debat a dokumentů nebo článků z dobového tisku (celkové spektrum pramenů a literatury, jichž je v práci využito viz str. 10–11). Významný limit výzkumu nicméně představuje fakt, že

nynější prezident Spojených států amerických, Donald J. Trump, vykonává svoji funkci poměrně krátkou dobu a autor studie nemůže vyloučit, že prezident Trump po uzavření výsledků výzkumu přehodnotí styl prováděných politik (nemluvě o nenadálých výzvách či podnětech, jež se mohou během výkonu jeho mandátu ještě naskytnout), což zde již nebude moci být reflektováno. Tato skutečnost znamená omezení, jež pravděpodobně bude mít nezanedbatelný dopad na výslednou podobu práce.

Na základě vytyčeného cíle je text studie členěn na jednotlivé kapitoly. První část mé práce, již můžeme označit za teoretickou, je zaměřena na samotný pojem izolacionismu. Ten je zde obsažen v intencích střídajících se cyklů, v nichž se Američané v zahraniční politice přiklánějí k intervenci nebo naopak k izolaci. Pro adekvátní uchopení daného fenoménu jsou taktéž v této kapitole zachyceny některé jeho společné rysy či odlišnosti, které sdílí s dalšími termíny a proudy přítomnými v současné debatě o aktivitách Američanů na mezinárodní scéně, např. s unilateralismem, konzervatismem (paleo-konzervatismem/tradicionalismem) nebo ne-intervencionismem. Tato pasáž se rovněž ve stručnosti dotýká vývoje tamní izolacionistické tradice a jejím kořenům sahajícím až k počátkům formování americké identity jako takové.

Poté, co je v předešlém úseku vymezen obsah termínu izolacionismu, jsou v jednotlivých podkapitolách následujícího segmentu práce nacházeny jeho „symptomy“ v působení USA v mezinárodním prostředí během posledních třech dekad. Praktická část mé diplomové práce je tedy věnována analýze amerických administrativ od prezidenta J. H. W. Bushe až po Donalda J. Trumpa. Je zde sledováno, do jaké míry se v politikách dotyčných prezidentů zrcadlí projevy izolacionismu.

Dle zjištěných faktů je následně v závěru práce zodpovězen problém, do jaké míry izolacionismus postupně nachází odezvu u jednotlivých administrativ nastoupených po roce 1989. Při té příležitosti je ověřena platnost cyklické teorie na soudobou situaci v zahraniční politice Spojených států amerických.

2 KONCEPT IZOLACIONISMU

Izolacionismus je konceptem, který je možné považovat za jeden ze základních postojů Američanů k politickým otázkám a světovému dění. Jedná se o pojem, jenž má svůj původ v sociálně-historické zkušenosti amerického národa (viz kap. 2.1). Je silně spjat s americkým sebepojetím do té míry, že se můžeme setkat s myšlenkou, že izolacionismus představuje historicky nedílnou součást „DNA“ zahraničních vztahů USA (Johnstone 2011: 7). Jde rovněž o výraz, který má v rámci akademického výzkumu zahraničních vztahů Spojených států mnohaletou tradici užívání. Důsledkem této situace je nejen fakt, že je význam patřičného termínu velice komplexní, ale též skutečnost, že se chápání toho, co izolacionismus konkrétně znamená, postupem času mění a vyvíjí (Johnstone 2011: 7). Izolacionismus historicky reprezentoval souhrn různých postojů a předpokladů o adekvátním vztahu Ameriky s vnějším světem, avšak během žádného období amerických dějin nepředstavoval vnitřně konzistentní soubor zahraničněpolitických principů (Whitcomb 1998: 83).

Navzdory jisté všudypřítomnosti daného pojmu v odborné literatuře je poněkud problematické zachytit adekvátní obsah tohoto výrazu, což snižuje jeho popisnou i analytickou využitelnost (Johnstone 2011: 7). Někteří autoři jej dokonce označili za jedno z oněch hesel americké politické scény, které přežily svoji užitečnost i relevanci (Dennet 1944: 135). Spojené státy navíc nikdy nebyly skutečně izolovány od zbytku světa, a to ani v geografickém smyslu (Johnstone 2011: 7). Jakým způsobem tedy adekvátně definovat uvedený koncept? Následující podkapitola se příslušnou otázkou blíže zabývá. Jsou zde předložena možná pojetí izolacionismu, přičemž termín je v textu představen v kontextu historických souvislostí a mnohých jeho odlišných pojetí.

2.1 Aspekty izolacionismu

Za dobu užívání termínu „izolacionismu“ jakožto prostředku historické analýzy byl pojem používán k popisu takového množství rozdílných, mnohdy si navzájem protiřečících politických stanovisek a dějinných situací (v nemálo případech bylo navíc patřičného slova využito jako pejorativního označení od oponentů daných politických postojů), až by se mohlo zdát, že koncept v rámci akademické tvorby téměř pozbyl užitku či že se z něj stala stereotypní „nálepka“ (Watt 1963: 3–7). Dle tvrzení profesora Donalda Camerona Watta (1963: 6) popisovaná „beztvarost“ výrazu ještě více vyniká při snaze nalézt vůči němu vhodný protiklad. Nejpoužívanější dvojice antonym, „internacionalismus“ s „intervencionismem“, se potýká s obdobnými paradoxy jako izolacionismus a navíc si je často navzájem protichůdná, neboť cílem internacionalisty obvykle bývá vytvářet stav, kdy by intervence nebylo třeba.

Jak podotýká Alexander Elmslie Campbell (1964: 32), významný problém spojený s aplikací pojmu taktéž představuje fakt, že býval dlouhodobě uplatňován k charakteristice nikoli jednotlivců, idejí nebo politických opatření, ale spíše národní povahy či nálady, u nichž se předpokládalo, že se nachází za danými politickými rozhodnutími. V důsledku toho došlo k vytvoření určitého stereotypního výkladu, kdy byly považovány za izolacionistické tradičně takové administrativy, jejichž politická opatření ve skutečnosti oproti činnosti leckterých administrativ obyčejně pokládaných za intervencionistické/internacionalistické uzavírala Ameriku před světem v jistých ohledech méně nebo obdobně (Watt 1963: 4–6).

Dalším problematickým aspektem doprovázející koncept izolacionismu je skutečnost, že termín vznikl jako pejorativní označení užívané jedinci argumentujícími, že je nutné oprostít se od izolace z dob minulých. Bylo jím

tedy naznačováno, že osoba, která se jím provinila a na níž bylo takové oslovení směřováno, byla buďto pošetilá nebo nepříliš vlastenecká (Campbell 1964: 35). Pojem „izolace“ býval použit tehdy, jestliže byla zpochybňována správnost dané skutečnosti či situace. Pokud proti patřičné politice odloučení nebyly namířeny výtky, vždy bylo užito jiných označení nežli „izolace“, „izolacionismus“ nebo „izolacionista“. Odpovědí dotyčných politiků přirozeně bylo, že znamená-li kladení zájmů Američanů před zájmy cizinců, pak jsou skutečně izolacionisty. Výraz se nicméně již nikdy zcela neoprostil od nepřátelských konotací svého původu (Campbell 1964: 35 – 36).

Proto nepřekvapí skutečnost, že přítomnost izolacionisticky smýšlejících politiků či skupin byla mnohdy vnímána jako potencionální hrozba pro Spojené státy i světovou bezpečnost. Ve statích některých amerických výzkumníků a komentátorů první poloviny čtyřicátých let se například můžeme setkat s názorem, že „existují přesvědčivé důkazy o tom, že [...] izolacionisté se vrátí zpět v plné síle, aby varovali, působili obstrukce, předkládali paralyzující výhrady a jakkoli jinak mařili kterýkoli rozhodný plán pro akci [...] pod rouškou nacionalismu nebo vlastenectví [...] s nyní zneváženými slovy „*America First*““¹ (Kizer 1944: 155; kurzíva doplněna autorem).

„Hrozby“ návratu izolacionismu se obává také Arthurr Schlesinger Jr. (1995: 6–7), když se táže, zda jsou po konci studené války Američané připraveni přijmout stěžejní úlohu při prosazování kolektivní bezpečnosti a míru v mezinárodním systému, jejíž reálnou alternativou by dle jeho názoru byl svět ponořený v chaosu, v násilí a ve vzrůstajícím nebezpečí. Podobně znějící obavy

¹ Patřičná fráze byla narážkou na hnutí *America First Committee*, protiválečnou izolacionistickou organizaci, jejíž členové usilovali o neutralitu a neúčast ve druhé světové válce. Před útokem na Pearl Harbor, po němž byly ukončeny její aktivity, měla vliv i kontakty na politické představitele z řad (především) republikánů i některých demokratů. Heslo by v daném kontextu mohlo taktéž odkazovat na radikální politickou stranu *America First Party* založenou roku 1943 kontroverzním politickým aktivistou Geraldem L. K. Smithem (Cole 1953: 166–188).

o tom, že Američané omezí svoji participaci ve světovém dění, přestanou čelit globálním výzvám a zredukují svoji zahraniční politiku, bychom poměrně snadno našli taktéž po nástupu Donalda J. Trumpa do prezidentského úřadu (Berengaut – Fishman 2017).

Jak tedy adekvátně uchopit koncept vyznačující se výše popsány mi problematickými hledisky do té míry, aby bylo ve výzkumu možné překlenout faktory snižující jeho popisnou i analytickou využitelnost? V první řadě by bylo vhodné představit empirické případy aktérů, kteří se uchýlili k zahraničněpolitickým opatřením uzavírajícím je v nějaké míře od mezinárodního prostředí. Možným (a často uváděným) příkladem by mohly být USA v období po konci první světové války až do japonského útoku na Pearl Harbor. Avšak vzhledem k výše uvedeným výhradám (viz poznámka ke stereotypním výkladům některých amerických administrativ) lze konstatovat, že existují příhodnější ukázky těchto zemí, nežli jsou Spojené státy americké v meziválečných letech².

Pomineme-li poněkud extrémní případy izolacionismu, jakými byly například Japonsko během období Tokugawa, které se na počátku 17. století téměř hermeticky uzavřelo před světem, zahraničním obchodem či kulturními vlivy na více jak dvě stě let (Reischauer – Jansen 2003: 65–68) nebo Bhútán, jenž se až do šedesátých let 20. století prakticky ve všech oblastech blížil ideálnímu typu úplné izolace (Holsti 2016: 21–22), můžeme jmenovat Velkou Británii po roce 1855 až do roku 1875. V této době reagovalo Spojené království na evropské politické dění se značnou apatií a projevovalo se též neochotou zapojovat se do mnohých událostí po světě (Schroeder 1994: 144–145).

² William Appleman Williams je toho názoru, že izolacionismus dvacátých a počátku třicátých let není ničím víc, nežli pouhou legendou (Williams 1954: 1). S tímto pohledem na věc se ztotožňuje i Andrew Johnstone, který podotýká, že navzdory nepopiratelným faktům mnozí akademici i širší veřejnost stále chápou Ameriku mezi světovými válkami jako výrazně izolacionistickou (Johnstone 2011: 9).

Dle profesora Braumoellera (2010: 353) skýtají obdobné příklady empirickou perspektivu umožňující do patřičné problematiky vhléd, o něž se výzkumník může ve snaze o vymezení dotyčného konceptu opřít. Vyplyvá z nich kupříkladu, že izolacionismus je obvykle omezen na nějakou oblast, geografickou či jinou. Například v devatenáctém století byly na americké politické scéně přítomny dva značně vlivné nacionalistické proudy, z nichž jeden zastával stanovisko, že je nutné udržovat odstup od Evropy, zatímco druhý požadoval kontinentální expanzi na západ a později též intervence v Latinské Americe i Tichomoří. Vlivem politických okolností se obě politiky spojily dohromady a stály v opozici vůči internacionalismu (Fensterwald Jr. 1958b: 303). Tento postoj odloučenosti od evropských záležitostí spřízněný s aktivismem v oblasti Pacifiku byl přítomen i v období mezi světovými válkami. Ani ti nejradikálnější američtí izolacionisté totiž neměli námitek vůči faktu, že si Spojené státy vůči západní hemisféře a asijskému regionu počínali v duchu Monroeovy doktríny (Braumoeller 2010: 353).

Rovněž Britové během politiky „skvělé izolace“ od evropského kontinentu ve druhé polovině 19. století byli velice aktivní v Africe i Asii. Zároveň ani jedna z těchto zemí neusilovala o jakýkoliv jiný izolacionismus, nežli zahraničně politický. Ve sféře ekonomické či kulturní se Amerika ani Británie nikterak neizolovala (Braumoeller 2010: 353).

Další skutečností plynoucí z výše předložených historických příkladů je, že nejenže nebyly patřičné státy ochotny jednat aktivněji v zahraniční politice, ale byly toho schopny a jejich rozhodnutí bylo dobrovolné. Aby tedy státy mohly být považovány za izolacionistické, musejí mít na realizaci svých kroků kapacity a vycházet z přesvědčení, že daná politická opatření jsou tím nejvhodnějším prostředkem k naplnění národních zájmů (Braumoeller 2010: 353). Jejich

postoj k zahraničním otázkám není motivován skutečností, že nemají jinou možnost ani není důsledkem nelibosti ostatních aktérů mezinárodního systému kooperovat s nimi (nejsou ostrakizovány). Tímto bychom vyloučili země, na něž byla uvalena například ekonomická izolace (jako forma nátlaku), různé formy slabých států (*weak states*), jimž na aktivnější zapojení do mezinárodního dění chybí prostředky nebo tzv. „darebné státy“ (*rogue states*), které porušují mezinárodní normy a lidská práva, v důsledku čehož se ocitly v mezinárodní izolaci (tato „vynucená“ izolace není předmětem práce).

Izolacionismus by také neměl být zaměňován s jednáním unilaterálních zemí či aktérů vyznávající neutralitu. Neexistuje totiž žádná specifická forma neúčasti charakteristická pro izolacionistické vedení státu a neangažovanost v zahraničně politických otázkách může stejně tak reprezentovat izolacionismus jako unilateralismus nebo neutralitu (Braumoeller 2010: 353–354). Právě výše zmiňovaná meziválečná etapa Spojených států amerických (u níž bylo na předešlých stránkách zpochybněno, že byla izolacionistická) může posloužit jako příklad podkládající tento argument. Skutečnost, že USA odmítly účast v multilaterální mezinárodní organizaci typu Společnosti národů či že Kongres v reakci na znepokojující situaci v Evropě i Asii schválil akty o neutralitě, legislativu omezující případné budoucí zapojení Američanů do válečného konfliktu, neznačí nutně izolacionismus, nýbrž spíše příklon unilateralismu.

Mezi badatele nazývající americký vztah k zahraničně politickým otázkám v uvedeném období za unilaterální postoj náleží kupříkladu Jeffrey Legro. Profesor Legro (2000: 255–256) argumentuje tím, že první světová válka posílila již existující ideu politických elit Spojených států o tom, že zapojování do evropských bezpečnostních a politických záležitostí by bylo pro Ameriku škodlivé. Proto Američané ve dvacátých ani třicátých letech neodpovídali

na tehdejší mezinárodní problémy skrze internacionalistické iniciativy a volili převážně unilaterální řešení. Pokud by nicméně USA svůj unilateralismus dovedly do extrému, mohlo by to dle jeho názoru vést k izolaci. Podrobněji je o podobnostech/rozdílech mezi izolacionismem a unilateralismem, neutralitou i dalšími termíny pojednáno níže.

Empirické problémy doprovázející pojem izolacionismu nekomplikují snahu o jeho vymezení o nic méně nežli konceptuální obtíže, kterým je v této podkapitole rovněž věnován prostor. Ještě před samotnou konceptualizací příčného fenoménu jsou představeny jeho možné percepce a rozličné rysy. Na následujících odstavcích jsou tedy uvedeny rozdílné přístupy, jimiž lze na tento koncept nahlížet.

K náležitému pochopení termínu izolacionismu by mohlo přispět uvést jej v kontextu k pojmu, jenž bývá mnohdy chápán jako jeho protiklad a s nímž v otázce přístupu USA k zahraniční politice utváří jistou dichotomii. Podle Glenna Hastedta (2004: 257–258) je jím výše zmíněný internacionalismus. Dle jeho názoru představují izolacionismus spolu s internacionalismem dvojici dominantních orientací Spojených států směrem k mezinárodnímu systému, a přestože bývají obvykle prezentovány jako protějšky či opačné póly, oba čerpají inspiraci z obdobných historických, intelektuálních nebo sociálních vlivů. Ačkoli spolu tedy soupeří o vliv napříč americkými elitami i širokou veřejností, nejsou navzájem zcela v rozporu. Oba totiž vycházejí z obdobných základů utvářejících jádro amerického národního stylu (Hastedt 2004: 235–236).

Prvním z těchto stavebních kamenů je unilateralismus, neboli sklon Američanů jednat samostatně při řešení zahraničních problémů a výzev mezinárodního systému. Izolacionismus, avšak i internacionalismus či neutralita jsou v souladu s tímto základním postojem. Dalším principem je morální

pragmatismus vycházející z předpokladu, že jednání států může být posuzováno morálními standardy, přičemž právě americké pojetí morálky určuje tento standard. Pragmatismem je rozuměno stanovisko, že vždy existuje možné východisko z daného problému, přičemž při zdolávání dané situace je vhodné rozdělit ji na dílčí politické úlohy. To nicméně v praxi může vyústit k zániku celkového politického kontextu a k nepochopení možných globálních důsledků prováděných opatření³ nebo v nadměrné spoléhání na v minulosti osvědčená řešení pro nově vzniklé problémy (viz různá paradigmatata v americké zahraniční politice) (Hastedt 2004: 16–17).

Posledním prvkem je legalismus, v rámci něhož mají být zahraniční otázky primárně řešeny v mantinelech mezinárodních pravidel a na základě právních zásad namísto prostřednictvím hrubé síly. Právě tyto tři sdílené principy, na nichž stojí charakter amerického národního stylu, umožňují Američanům tak snadno činit posuny mezi dvěma výše zmíněnými převládajícími orientacemi k zahraničněpolitickým otázkám (Hastedt 2004: 16–17).

Na izolacionismus můžeme pohlížet také jako na jednu z tzv. velkých strategií (*grand strategies*) Spojených států. Jde o bezpečnostní opatření a obranné postupy, jimiž by se Američané měli v dlouhodobém horizontu řídit k dosažení vlastních národních zájmů. Robert J. Art ve své publikaci z první dekády 21. století považoval izolacionismus spolu se zámořským vyvažováním

³ Jako příklad popisovaného negativního aspektu amerického morálního pragmatismu lze uvést intervence Spojených států během éry studené války, kdy ve snaze potlačit komunismus docházelo ze strany USA k podpoře režimů pravicových diktátorů, svrhávání levicově smýšlejících vlád, uskutečnění invazí či porušování mezinárodního práva. Další ukázkou je spoléhání Američanů na údery vzdušných sil při řešení etnického násilí nebo aktů terorismu či agrese po konci studenovělečného období. Rovněž je možné poukázat na válku v Iráku, při níž administrativa George W. Bushe řešila problém svržení diktátora Saddáma Husajna s co nejmenšími ztrátami, což ovšem nespojovala s mnohem závažnější otázkou následného budování státu (Hastedt 2004: 231).

(*offshore balancing*) či selektivním zasahováním (*selective engagement*) za jediné taktiky v tomto ohledu relevantní pro USA⁴ (Art 2003: 172).

Izolacionismus by se jakožto bezpečnostní strategie vyznačoval relativně mírnými náklady, neboť obvykle bývá prost stálých oficiálních zahraničních závazků k nasazení vojenských sil a je relativně střídmý v jejich užívání. Vyhýbá se tedy vojenským řešením a jestliže k nějakému dojde, při rozhodování, kam vysadit americké vojáky je ze své podstaty unilaterální (Art 2003: 172). Jeho stoupenci zastávají nemalou skepsi a nedůvěru vůči aktivitám i spolupráci pod mandátem mezinárodních organizací (Muravchik 1996: 71–82). Do značné míry se při tom vychází z realismu hlásající, že anarchie mezinárodního systému spolu s národními – mnohdy navzájem protijdoucími – zájmy ostatních aktérů utváří permanentně nebezpečný svět, v němž je možné přežít jediné svépomocí. Jde tudíž proti duchu idealismu a liberálního aktivismu podporujícího „sentimentální“ výdaje na idealistické projekty nebo na různé zahraniční morální závazky či „povinnosti za hranicemi“ (Nordlinger 1995: 265). Internacionalismus je dle zastánců izolacionistické strategie nejen nepotřebný, nýbrž přímo kontraproduktivní (Posen – Ross 2000: 5).

Izolacionistická strategie se tak příliš neslučuje s využíváním amerických zdrojů a prostředků k řešení globálních problémů, jakými jsou například šíření nákazy HIV/AIDS ve vzdálených regionech nebo oteplování planety, protože tyto otázky nejsou pro Spojené státy vitální a nesouvisejí přímo s jejich tradičními bezpečnostními tématy (Herrmann – Keller 2004: 563). Jediným vitálním zájmem Američanů je z izolacionistické perspektivy pochopitelně národní obrana (Posen – Ross 2000: 5–6) neboli – slovy Douga Bandowa –

⁴ Art sám z uvedených postupů preferoval selektivní zasahování, jelikož při zvážení potenciálních zisků i nákladů mohou Američané dle jeho argumentace právě skrze dotyčnou taktiku nejsnáze naplňovat své národní zájmy (Art 2003: 198–222).

ochrana bezpečnosti, svobody a majetku amerického lidu. Zároveň ve svých opatřeních nevyklučuje výskyt amerického námořnictva hlídkujícího ve světových mořích a symbolizující přítomnost USA v rozličných koutech světa (Art 2003: 174).

Přínosné je rovněž hledisko Franka LeRoye Klingberga. Ten, ač ve své koncepci nežívá primárně termín „izolacionismus“, přichází s fenoménem introvertní nálady (*introvert mood*) Spojených států. Klingberg (1952: 239) ji charakterizuje jako neochotu Ameriky přenášet svůj vliv na ostatní státy a vyvíjet na ně ekonomický, diplomatický či vojenský nátlak.

Zajímavou alternativu k výše uváděným perцепcím izolacionismu nabízí Walter Russel Mead, který se vzdaluje od zavedených dichotomií typu izolacionisté a intervencionisté/internacionalisté nebo realisté či idealisté a namísto nich předkládá vlastní koncepci. Mead (1996: 89) rozlišuje mezi čtyřmi ideovými proudy, jež jsou v jistých ohledech navzájem komplementární, v jiných protichůdné. Všechny tyto směry jsou součástí americké politické tradice založené na dlouhodobých zájmech, přičemž jednotlivé myšlenkové školy jsou pojmenovány po některé z významných politických osobností reprezentující daný směr. Jsou jimi hamiltoniáni, jeffersoniáni, jacksonovci a transcendentalisté.

Právě proudy jacksonovců a jeffersoniánů bychom mohli nazvat za izolacionistické. Na rozdíl od hamiltoniánů nebo wilsoniánů (transcendentalistů), kteří věří v možnost globálního mezinárodního řádu i v užitek humanitárních intervencí, se jacksonovci spolu s jeffersoniány staví skepticky k variantě pokojného světového pořádku a odmítají se na něm ve větší míře podílet skrze multilaterální iniciativy. Oba směry zastávají realistický přístup k politice, zatímco však jeffersoniánská škola vyznává minimalistické pojetí

realismu, v rámci něhož by Američané definovali své národní zájmy nejužším možným způsobem a tyto cíle hájili s minimem síly, jacksonovská tradice dává v zahraniční politice důraz na vojenské instituce. Oběma proudům je vlastní nedůvěra v silnou centrální vládu. Jacksonovci se navíc přiklání k populistickému ostrému rozlišování mezi americkou komunitou (spřízněnou na základě principu rodinné sounáležitosti) a temným vnějším světem (Mead 2001: 243–248).

Obě školy preferují obranu amerických hodnot na domácí půdě nežli jejich šíření do zahraničí. Jeffersoniánům bylo nicméně vždy jasné, že docílit skutečné izolace by bylo nemožné. Proto k zahraniční politice přistupují s vědomím, že zapojení Spojených států ve světovém dění je do jisté míry nevyhnutelné jako knutnému zlu a se snahou angažovat se s co možná nejmenšími riziky i náklady (Mead 2001: 174–186).

Obecně je tedy z izolacionistického hlediska americkému národnímu zájmu nejlépe poslouženo „opuštěním světa“ a pokud možno udržováním zdravého odstupu od světového dění (Hastedt 2015: 55). Dokumenty standardně označovanými za kořeny izolacionistické tradice jsou Washingtonův projev na rozloučenou ze září 1796 či Jeffersonův inaugurační proslov z března 1801. Při svém loučení s prezidentským úřadem George Washington (1796: 27) mimo jiné naléhal na Američany, aby se vyhýbali trvalým aliancím s jakoukoli částí zahraničního světa, čímž neměl na mysli zrazovat existující závazky a spojení, avšak nerozšiřovat je o jakékoli trvalé svazky. Dle jeho názoru bylo pro Spojené státy nejvýhodnější udržovat „uctivý defenzivní postoj“ a důvěřovat pouze dočasným aliancím utvořeným pro mimořádné ad hoc události. Obdobný apel zazněl také během inaugurace Thomase Jeffersona (1801: 150), kdy při výčtu základních vládních principů vedoucích ke svobodě,

míru nebo bezpečnosti Jefferson jmenoval „mír, obchod a poctivé přátelství se všemi národy, zaplétání aliancí s žádným“.

George Washington se rovněž tázal svých krajanů, nač se vzdávat výhod, které v sobě skýtá vzdálenost amerických břehů od evropských malicherných zájmů a svárů, turbulentní politické situace či aristokratických rozmarů, jestliže existující odloučenost umožňuje Američanům neutralitu a poskytuje možnost vydat se po vlastní cestě (Washington 1796: 26). Myšlenka prezidenta Washingtona co nejvíce s Evropou obchodovat, ale nenechat se zatáhnout do evropských konfliktů nebo neudržovat s nikým trvalé pakty a uzavírat jakákoli spojení pouze není-li zbytlí, se stala zahraničněpolitickou direktivou prakticky všech amerických vlád až do první poloviny 20. století (Heideking – Mauch 2012: 79). Projev na rozloučenou v americkém politickém folklóru prakticky nabytl statusu „posvátného“ dokumentu a k výše uvedeným idejím otců zakladatelů odkazovali různé generace zastánců izolacionistických opatření omezujících zahraniční i vojenské závazky (Markowitz 1970: 173–174).

Navzdory tomu nelze izolacionismus spojovat s nevyužíváním síly, naprostou lhostejností k událostem ve zbytku světa či kompletní separací od zahraničního dění (Art 2000: 165). Koneckonců, Washington ani jeho nástupci nikdy neusilovali o doslovnou izolaci ani o uskutečnění úplného oddělení od Evropy, natož od zbytku světa. Bylo jim jasné, že je to nemožné, a to zejména v oblasti obchodu, investic, kulturního vlivu nebo migrace (Kaplan 1987: 11).

Doporučení prvního prezidenta Spojených států amerických týkající se co možná největšího zapojování země do komerčních svazků souběžně s minimálním zaplétáním do politických paktů (což pro něj bylo „velkým pravidlem chování“ (Washington 1796: 25) v mezinárodních vztazích) z jeho

proslovu na rozloučenou byla mnohými historiky v průběhu 20. století anachronicky vykládána jako povzbuzování k izolacionistické zahraniční politice. Vhodnější interpretací Washingtonových idejí by nicméně bylo spíše vyzývání Američanů k využití příhodné geografické polohy (pozici vzdálené i oddělené od dosahu evropských mocností) na západní hemisféře ke konsolidaci a stabilizaci Unie (Weeks 2013: 63). Jak ve svém díle uvádí Burton Kaufman (1969: 181), američtí státníci se pokoušeli zajistit, aby právě vzniklá země Nového světa nepadla za oběť šarvátkám světa starého. Šlo tedy o maximalizaci národní bezpečnosti současně se snížením rizik při jejím zajišťování na minimální možnou úroveň (Nordlinger 1995: 50).

Vedle rozsáhlých ekonomických styků s ostatními státy (izolacionismus se nikterak nepokouší o národní ekonomickou soběstačnost, autarkii), může být koncept taktéž slučitelný s trvalým zahraničněpolitickým působením a nejsou mu lhostejné politické události v zahraničí. Nevylučuje nasazení vojenských sil ani příležitostný příklon k multilaterálnímu užití donucovacích prostředků (Art 2000: 165–173). Ačkoli kupříkladu Spojené státy nebyly až do období první světové války členem žádné evropské aliance, prakticky každá administrativa od Washingtona po Wilsona vyslala do zahraničí vojenské jednotky nebo čelila možnosti válečného střetu s některou z velkých evropských mocností. V 19. století, tradičně považovaném za izolacionistickou etapu americké zahraniční politiky, nasadili téměř všichni úřadující prezidenti ozbrojené síly (či alespoň hrozili jejich užitím) vůči nějaké cizí zemi. Tato situace neplatila jen pro oblast západní hemisféry, neboť američtí vojáci byli přítomni ve všech oceánech a na každém kontinentu (Mead 1994: 9–10).

Izolacionismus se přesto vyznačuje snahou o co nejmenší možné zapojování armády k ovlivňování mezinárodního prostředí založeným

na premise, že většina dění mimo americké hranice nepředstavuje pro USA přímé (či žádné) vojenské ohrožení a nestojí za případné vysoké náklady nebo riziko rozpoutání válečného konfliktu. Jednotky Spojených států by měly být povolány pouze k ochraně vitálních zájmů amerického národa, přičemž definice toho, jaké zájmy jsou pro Američany skutečně „vitální“ či zásadní by měla být velice úzká. Izolacionisté jsou přesvědčeni, že do války se má vstupovat výhradně z těch nejpřesvědčivějších důvodů, což v podstatě znamená obranu vlasti a jejích občanů (viz str. 24–25) před jakoukoli hrozbou a napadením (Art 2003: 173–174).

Izolacionistickému proudu je vlastní nechuť ke stálým politickým závazkům pro nasazení vojska nebo mírovým vojenským spojenectvím (viz výše) omezujícím svobodu určit dobu, místo či podmínky, s kým a proti komu použít zásah vojenské moci (Art 2003: 174). Podstatu izolacionismu shrnul v polovině minulého století republikánský Senátor Robert A. Taft (1951: 12), jeden z nejprominentnějších izolacionistů americké politické scény, když ve svém díle podotkl, že již od dob George Washingtona Spojené státy vyznávaly politiku neutrality a nezasahování, vyhýbaly se aliancím nebo intervencím do zahraničních roztržek a stavěly se proti smlouvám předem zavazujícím USA vojensky působit mimo vlastní území. Dle jeho slov to byla politika „volných rukou“.

Po představení různých aspektů či rozličných percepí konceptu izolacionismu je vhodné formulovat definici syntetizující předešlé poznatky. Zároveň je třeba izolacionismus definovat ve vztahu k dalším pojmům, s nimiž vykazuje některé společné rysy a projevy (viz str. 21–22). Takový krok představuje východisko z konceptuálních obtíží obestírající izolacionismus, které jsou přítomny v dekadách probíhající diskuzi nad tímto termínem. Proto

je příští podkapitola věnována nejen vymezení definice izolacionismu (shrnující poznatky z této části práce), ale též charakteristice konceptů nacházejících se v odborné literatuře v souvislosti s izolacionistickým přístupem k politice.

2.2 Definice izolacionismu a příbuzných pojmů

Mnozí autoři zabývající se problematikou izolacionismu vysvětlují koncept skrze snahu vyhýbat se zapletení do trvalých spojení se zahraničními aktéry nebo obecně do záležitostí ostatních států (Nordlinger 1995: 185–188; Schlesinger 1999: 58; Art 2000: 105; Posen – Ross 2000: 4; Jonas 2002: 337; Porter 2013: 23...). Vyřčené „tradiční“ kritérium nicméně nemusí nutně implikovat izolacionismus. Ač se bezesporu jedná o jeden z klíčových aspektů příslušného konceptu, jakožto jeho definiční znak je problematický, neboť se jím, jak bylo doloženo výše (viz str. 21), vyznačují i další postoje k zahraničním otázkám, jakými jsou kupříkladu unilateralismus s neutralitou.

Jaké je vzájemné postavení mezi izolacionismem a unilaterální politikou? V literatuře je možné nalézt stanovisko, že představují synonyma. Někteří badatelé, jako David Lake (1999: 24), naproti tomu zastávají názor, že izolacionistické jednání státu je pouze jednou z forem unilateralismu. Tvrdí, že izolacionismus je podmnožinou unilaterálního vedení zahraniční politiky. Obdobný pohled na věc má také David Legro (2000: 256). Jak je nicméně uvedeno v pasážích výše, unilateralismus představuje spíše jeden ze základních principů amerického národního stylu a unilaterální prvky bychom tudíž mohli nalézt jak v izolacionistických opatřeních, tak i ve stavu neutrality či v dalších přístupech USA ke světovému dění (viz str. 22). A přesto nelze považovat všechny tyto postoje Ameriky k mezinárodnímu systému, u nichž je přítomen

unilateralismus, za podmnožiny unilaterální politiky. Proč by tomu tak tedy mělo být u izolacionismu?

Namísto toho bychom o *unilateralismu* mohli uvažovat jako o jednom ze „stavebních kamenů“ izolacionistických postupů. Unilaterální kroky se na rozdíl od izolacionismu, jenž usiluje o co nejmenší možnou míru zasahování do zahraničí, vyznačují aktivnějším vystupováním v mezinárodním prostředí a jsou charakteristické agresivnějšími reakcemi na nebezpečí. Unilateralismu není cizí užití preemptivního úderu k předejití hrozby (Lake 1999: 24–25). Úsilí o zachování svobody státu v zahraničněpolitickém jednání nesvázané vícestrannými smlouvami nebo mezinárodními organizacemi (Johnstone 2011: 11) sdílí s izolacionismem.

Dalším fenoménem, s nímž má izolacionistický přístup společné odmítavé stanovisko k zaplétání se do aliancí je *neutralita (neutrality)*. Ta se od izolacionismu liší především tím, že obvykle bývá zakotvena v mezinárodní smlouvě a nějaká cizí země může působit jako garant mezinárodního legálního statusu patřičného neutrálního státu, zatímco izolacionistický postoj tyto právní atributy povětšinou postrádá. Status neutrality právně zajišťuje dotyčnému aktérovi neangažovanost ve válečných konfliktech, kdežto izolacionismus nutně nezahrnuje vyvarování se válce. Neutrální stav se v období míru projevuje taktéž nezapojováním do jistých politických, ekonomických či vojenských dohod (podobně, jako by mohl činit izolacionisticky jednající aktér). V nejbližších uplynulých dekádách můžeme za neutrální stát označit jedině Švýcarsko s Rakouskem (Geldenhuis 1990: 10).

Zároveň však neutralita nevyřazuje tyto země z aktivní účasti na regionální politice a jejich závazek nepodporovat v případě válečného stavu ani jednu ze znesvářených stran jim neznemožňuje být mezinárodně činný

a intervenovat v neutrálním postavení například v rámci mírových sil OSN (Braumoeller 2010: 354), což by odpovídalo internacionalistickému vnímání světa, avšak izolacionisté by takový aktivismus příliš neschvalovali. Neutralita je tedy v souladu se zapojováním aktéra do všech legálních mezinárodních styků. Proto není synonymem pro izolaci a nesmí být zaměňována ani s neutralismem (Armstrong 2002: 559).

Neutralismus (neutralism) neboli nezúčastněnost (*non-alignment*), oproti tomu označuje zahraniční politiku státu v období míru usilující o oddělení od konfliktních zájmů ostatních národů nebo mocenských bloků (Armstrong 2002: 559). Neutralisticky smýšlející země vystupuje vůči těmto státním celkům či skupinám izolacionisticky. Potud je neutralismus v zahraničním prostředí možným synonymem izolacionismu. Odlišuje se od něj nicméně faktem, že aktéři vyznávající nezúčastněnost spolu mnohdy kooperují a mohou být velice aktivní kupříkladu při řešení mezinárodních záležitostí i otázek projednávaných v rámci OSN (Geldenhuys 1990: 10). Typickým příkladem takových států by bylo Hnutí nezúčastněných zemí a to zejména během období studenoválečného bipolárního konfliktu.

V akademických statích je dále přítomen pojem *ne-intervencionismu (non-interventionism)*. Nejedná se o synonymum k izolacionistickým opatřením v plné šíři, ale má se jím konkrétně na mysli vyvarování se zahraničním politickým zapletením a vojenským závazkům či válkám nesloužící vitálním zájmům státu. Již ale nezahrnuje sféru ekonomickou nebo kulturní. Dle Johnsona (2011: 10) je proto daný výraz, bavíme-li se kupříkladu o meziválečných letech ve Spojených státech, přesnější a výstižnější nežli izolacionismus. Jak uvádí Doris A. Graberová (2002: 315), teorie intervence/ne-intervence je založena na konceptu suverenity národa a na přesvědčení, že

žádná sousední země nemá právo zasahovat do suverénních záležitostí daného státu. Nedostatkem patřičného pojetí nicméně je, že představa absolutní neintervence a neovlivňování mezi politickými aktéry sdílející tentýž mezinárodní prostor je nerealistická.

Dále se můžeme setkat s některými myšlenkovými odnožemi konzervativní ideologie, jejichž nároky na vedení státu i jeho zahraniční politiky se mnohdy slučují s izolacionistickým přístupem. Je jím například ideový proud známý pod názvem *paleo-konzervatismus* (*paleo-conservatism*). Vyznačuje se silným důrazem na tradice, předky, víru v Boha či příbuzenskou, kulturní a náboženskou spřízněnost občasně společnosti. Paleo-konzervativci jsou taktéž velcí nacionalisté a odpůrci byrokracie (Williamson 2000). Vyžadují omezení imigrace i multikulturalismu, decentralizaci federální státní moci nebo obnovení kontroly nad volným obchodem. Při vedení zahraniční politiky jsou v ekonomických otázkách protekcionističtí a v politických záležitostech hlásají neintervencionismus (Foley 2007: 318).

Vzhledem k některým těmto rysům lze konstatovat, že se protagonisté paleo-konzervatismu v jistých ohledech velice blíží charakteristikám izolacionisticky laděných Jacksonovců a Jeffersoniánů (viz str. 25–26). Přesto by, jak v roce 1990 uvedl Russel Kirk⁵ (1990: 7–9), když varoval před globálními zásahy Američanů ve jménu demokracie, neměla být americká zahraniční politika přímo izolacionistická ani intervencionistická. Dle jeho stanoviska by měla být „obezřetná“. Jejím cílem by proto mělo být zajišťování skutečných národních zájmů a akceptace rozmanitých ekonomických i politických režimů všude po okolním světě, namísto jejich přetváření skrze intervence a vynucování demokratických (respektive amerických) hodnot. Kupříkladu

⁵ Russel Amos Kirk představoval prominentní a vlivnou osobu poválečného amerického konzervatismu (Gottfried 2007: 12–15).

přední osobnost paleo-konzervativní scény Patrick J. Buchanan (2002: passim) je toho názoru, že ve vzdálených regionech nejsou ohroženy žádné vitální zájmy Spojených států, pro něž by stálo za to riskovat životy amerických vojáků. Taková stanoviska se v podstatě shodují s níže formulovanou definicí izolacionismu.

Jednou z amerických myšlenkových škol inklinující k izolacionistickým postojům je též *libertariánství (libertarianism)*. To rovněž zastává protiválečný a ne-intervenční pohled na vedení zahraniční politiky. Dle slov libertariánů samotných by se USA neměly tolik spoléhat v zahraničněpolitických otázkách na vojenskou moc. Válka je tudíž ospravedlnitelná pouze za předpokladu, že je vedena při obraně (Libertarian 2018). Z libertariánské perspektivy by bylo nejvhodnější podniknout taková opatření jako stažení amerických jednotek participujících po světě zpět na domácí půdu, uzavření veškerých zámořských vojenských základen či ukončení jakékoliv formy agresivního jednání vůči ostatním národům (Hornberger 2017).

Tyto kroky by znamenaly příklon ke značně radikální linii izolacionismu. Naproti tomu v ekonomických záležitostech již libertariánství důraz na izolacionistické postupy neklade. Libertariáni, stejně jakož i většina konzervativců, totiž podporují volný obchod i mezinárodní obchodní styky (Young 2014). Rovněž jsou, na rozdíl od paleo-konzervativců, nakloněni „otevřeným hranicím“ a imigraci (Hornberger 2017). I u nich lze tedy nalézt shodu s izolacionismem, jelikož jejich radikální izolacionistická opatření ve vojenskopolitické oblasti a současně s tím podpora ekonomických styků s ostatními zeměmi odpovídají do značné míry doporučením otců zakladatelů, z nichž tradice izolacionismu vychází (viz str. 25–26). Navíc popis libartariánských vlastností podstatně odpovídá charakteristice Jeffersoniánů

(viz str. 25–26). Rozumí se ovšem, že kdyby dotyční přívrženci libertariánství prosazovali v rámci obchodní participace s jinými státy vstup do nějaké multilaterální organizace nebo internacionalistické iniciativy, bylo by to v rozporu s jedním z klíčových izolacionistických principů, unilateralismem.

Na základě skutečností popsaných v této a předešlé podkapitole je formulována následující definice. Izolacionismus je takovým jednáním státu v zahraničně-politických otázkách, které se v mezinárodním systému projevuje:

- 1) *dobrovolným přistoupením* státu k izolacionistickým krokům;
- 2) *minimální možnou participací* ve spojeneckých paktech, v multilaterálních institucích či v globálních iniciativách;
- 3) *co nejúspornějším využíváním intervencí* (pouze za situace, kdy jsou bezprostředně ohroženy životy občanů nebo bezpečnost země) skrze vojenský, diplomatický i ekonomický nátlak.

Jedná se tedy o co možná nejmenší angažovanost za hranicemi státu a jestliže k ní dojde, je motivována vlastní národní bezpečností. Izolacionistický postoj tak po svém odpovídá na „nejstarší otázku americké zahraniční politiky“, zda by měli Američané bránit své zájmy v domovině na vlastní straně oceánu či skrze aktivní participaci na vzdálených územích za oceánem (Spykman 1942: 5–7). Rovněž je třeba podotknout, že, jak uvádí Deon Geldenhuys (1990: 9), naprostá aplikace úplného izolacionismu je v podmínkách současného mezinárodního systému v podstatě vyloučena. Je možná pouze v jistých oblastech a jen v omezené míře.

Z toho vyplývá, že k izolacionismu jakožto analytickému konceptu je nutné přistupovat v intencích dané doby, v jejímž kontextu je termín aplikován. V opačném případě by mohla být snížena jeho analytická využitelnost

pro konkrétní dějinné období USA, jelikož aplikací jedné definice izolacionismu na celkovou americkou historii by vzhledem k měnícímu se mezinárodnímu prostředí vedlo ke zkreslené interpretaci faktů. Jestliže jsou tedy v této studii zkoumány izolacionistické tendence Spojených států v období, kdy jsou aktéři mezinárodního systému stále intenzivněji navzájem propojeni vzrůstající globalizací, členstvím v multilaterálních organizacích nebo politickou a ekonomickou interdependencí, budou se tyto tendence pochopitelně lišit od amerického izolacionismu 18. či 19. století. Například dle stanoviska Louise B. Wrighta (1943: 195–196), by prezident Washington v podmínkách 20. století pravděpodobně prosazoval odlišné politické kroky, nežli v době, kdy námořníci museli vzdálenost tří tisíc mil mezi Evropou a Amerikou zdolávat šest týdnů. Jak uvedl Henry Kissinger (1973: 27) během svého proslovu ve druhé polovině minulého století, USA mají na rozdíl od evropských spojenců (jejichž zájmy jsou regionální) globální zájmy i celosvětovou odpovědnost.

Jestliže však akceptujeme uvedený postřeh Henryho Kissingera, připustíme de facto, že by Američané mohli považovat za flagrantní ohrožení svých národních vitálních bezpečnostních zájmů (opravňující k intervenci) jakoukoli krizi dotýkající se nějakého z amerických strategických regionů (což se také v praxi stává, přičemž mnohdy se v těchto případech rovněž hovoří o ochraně životů amerických občanů – viz str. 44). Je proto nutné stanovit jasné mantinely (zejména ve třetí definiční charakteristice konceptu), v rámci kterých by byl obsah výše formulované definice aplikovatelný „na míru“ podmínkám mezinárodního uspořádání po studené válce⁶.

⁶ Současně je však potřeba, abychom se ve snaze o přizpůsobení konceptu „izolacionismu“ podmínkám mezinárodního systému po roce 1989 příliš nevzdálili jeho významu a nesklouzli k popisu rysů jiných „ismů“. Ačkoli je obsah daného fenoménu pružný a je vhodné jej vždy přizpůsobit patřičnému mezinárodně politickému kontextu, musíme se obdobné „deformaci“ vyvarovat.

Za tímto účelem se vrátíme ke dříve uvedené konceptualizaci izolacionismu. První aspekt definice (dobrovolné přistoupení k izolacionistickým politikám) je třeba ponechat beze změny, abychom vyřadili případy, kdy je motivem státu k izolaci skutečnost, že mu nic jiného nezbyvá (například kvůli absenci prostředků, ostrakizaci ze strany ostatních aktérů mezinárodního systému atp.) i přesto, že by se ve skutečnosti raději zapojil do aktivnější kooperace v politických/vojenských/ekonomických otázkách. Naproti tomu důsledné trvání na druhém definičním bodu (výrazné omezení působnosti v multilaterálních a internacionalistických projektech) by v podmínkách světového dění po ukončení studenoválečné konfrontace vedlo k nesmyslnému snížení využitelnosti izolacionismu jako prostředku pro analýzu dotyčného období. Ačkoli se v systému jistě takové tendence jako odmítnutí ratifikace/odstoupení od smlouvy kolektivního charakteru dozajista objevují, půjde spíše o nevoli ke spolupráci v environmentální oblasti atp. nežli o nechuť k obchodní či politické kooperaci.

Ke třetí části definice je nutné se na tomto místě vrátit, blíže ji rozvést a její jednotlivé aspekty specifikovat. Pokud jsme hovořili o obraně životů nebo bezpečnosti země jako o jediné situaci, kdy je z izolacionistické perspektivy obhajitelné přiklonit se k využití vojenské, politické či ekonomické síly, byly tím míněny skutečně ty (poměrně nepravděpodobné, ne však zcela nemožné) případy, kdy by byla bezpečnost Spojených států přímo ohrožena nevyprovokovaným napadením buďto území USA nebo amerických jednotek kdekoli po světě. Co se ochrany života Američanů mimo americkou půdu týče, musí se v kontextu dané situace jednat o signifikantní skupinu obyvatel, která by vyvážila riziko ztrát v případném konfliktu. Takto vytyčenou „obranu životů či bezpečnosti země“ můžeme považovat za nejužší definici vitálních zájmů opravňující užití síly, aniž by se jednalo o intervencionismus.

Dále je nutno osvětlit, co bylo u třetího bodu zamýšleno vojenskými, politickými (diplomatickými) a ekonomickými prostředky nátlaku/síly. Intervencí skrze vojenské aktivity je míněno zahájení vojenské operace s cíli na území daného státního/nestátního aktéra⁷ nebo namířené proti jeho občanům/příslušníkům a jednotkám kdekoli na světě. Politickým nátlakem máme na mysli především snahu o de-legitimizaci politických elit cílené země před ostatními aktéry mezinárodního společenství. Ekonomickými nástroji se rozumí zejména zákaz vzájemného obchodního styku, zmrazení finančních zdrojů vybraných zástupců patřičného režimu, odepření oficiální rozvojové asistence či jiné finanční a materiální podpory.

Jestliže je nyní stanoven způsob, jakým je v této práci koncept pojímán, zbývá na stanovených případech určit, za jakých okolností se k němu daný aktér ve své zahraniční politice uchýlí nebo jaké faktory se na dotyčných politických rozhodnutích podílí. Právě řešení tohoto problému je náplní nadcházející podkapitoly, v níž je podrobně představena tzv. cyklická teorie.

2.3 Izolacionismus v rytmu zahraniční politiky

Výskyt převahy/nízké míry izolacionistických tendencí v americké zahraniční politice není náhodný či nahodilý. Frank Klingberg (1952: 239–240) ve své cyklické teorii uvádí, že se Američané k izolacionismu přikloní vždy, když ve Spojených státech převáží tzv. introvertní nálada nad tou extrovertní. Tehdy Amerika začne být v převážné míře neochotna vysílat svůj ekonomický, diplomatický nebo vojenský vliv vně vlastních hranic a působit jím na ostatní země. Během extrovertní fáze mívá sklon tíhnout k opaku. Periodické střídání těchto dvou postojů můžeme v prakticky pravidelných intervalech sledovat již od roku 1776.

⁷ Nestátními aktéry v tomto kontextu máme na mysli různé povstalecké, teroristické a zločinné skupiny, které by nad daným územím uplatňovaly svůj vliv a kontrolu nebo by zde operovaly.

Od vyhlášení americké nezávislosti lze tady sledovat, jak se americká zahraniční politika Spojených států opakovaně přechyluje (podobně jako kyvadlo) vždy po přibližně jednadvaceti letech introvertní fáze do období, v nichž převažuje extroverze trvající cca 27 let. Neděje se tak proto, že by se historie USA stále dokola opakovala, nýbrž spíše v důsledku skutečnosti, že odpovídají emocionálnímu vzoru tamní společnosti reflektující vývoj Spojených států z malé země při pobřeží Atlantiku do světové mocnosti. Ve fázi introverze jsme povětšinou mohli být svědky klidnějšího období konsolidace, extrovertní nálada obvykle znamenala teritoriální expanzi a rozšiřování vlivu, přičemž z krátkodobého hlediska se v rámci jedné fáze vždy nacházelo vysoké množství „náladových“ výkyvů (Klingberg 1952: 240).

Dynamika střídání těchto dvou odlišných postojů Ameriky ke světu je determinována nutností reagovat na podněty a výzvy mezinárodního prostředí. Klingberg (1952: 269–271) představil svoji koncepci americké zahraniční politiky v roce 1952. Tehdy stanovil jako zrod další extrovertní vlny počátek čtyřicátých let, přičemž v podstatě předpověděl její trvání až do průběhu roků šedesátých. Frank Klingberg se ke své teorii později opakovaně vrátil, rozpracoval ji a rozšířil periody (viz Příloha č. 1) blíže k současnosti (1970: 506–509; 1983: *passim*; 1996: *passim*).

Autorem, jenž navázal na myšlenky obměňujících se cyklů ve způsobu, jímž USA odpovídají na mezinárodněpolitické problémy a zahraniční stimuly, byl Michael Roskin. Roskin (1974: 564–565) ve své teorii přisoudil střídání patřičných period posunům paradigmat (všeobecně uznávaným představám, které na daný časový horizont poskytují modelová řešení stávajících problémů) v rámci generací osob kompetentních k problematice zahraniční politice. Mezi ně řadí politické elity, myslitele, akademiky či žurnalisty neboli personál, jenž

utváří strukturu debaty o zahraničních otázkách a zprostředkovává ji širšímu publiku.

Obsah zahraničněpolitických otázek zahrnuje celou paletu rozličných záležitostí, avšak ve své podstatě je redukovatelný na otázku, zda by měly Spojené státy americké hájit svoji bezpečnost na své či vzdálené straně oceánu. Odborníci tudíž v patřičném období vždy více tíhnou buďto k intervencionistickému nebo ne-intervencionistickému paradigmatu. Obrat v daném postoji obvykle přichází po nějakém katastrofickém vývoji událostí v zahraniční politice způsobeném aplikací protikladného paradigmatu. Tehdy začne převážně mladší generace prosazovat opačný postup a ten ve výsledku „z vítězí“ nad tím druhým díky generačním obměnám (přívrženci „starého“ paradigmatu jsou přečísleni následovníky toho nového). Roskin tuto dvojici nazývá paradigmaty Pearl Harboru (případně Mnichova či Mandžuska) a Vietnamu (1974: 566–568).

Autor paradigmatických posunů se následně pokoušel aplikovat svoji teorii i na předešlé historické dekády americké diplomacie. Jeho dělením éry předcházející vstup Američanů do druhé světové války vznikly další periody, v nichž střídavě převládalo izolacionistické nebo naopak intervencionistické paradigma. Roskin je pojmenoval jako paradigma kontinentální (sedmdesátá až osmdesátá léta 19. století), imperiální (devadesátá léta 19. Století po první dvě dekády 20. století) a versailleské (dvacátá léta 20. století do třicátých let 20. století). Jak připouští sám autor, vznikl tak poněkud umělý konstrukt, který je nicméně užitečný jakožto pomůcka pro porovnání přístupů USA k zahraniční politice. Michael Roskin na základě tehdejší politické situace (jeho studie vznikla v roce 1974) identifikoval jako „zlom“ mezi intervenčním paradigmatem Mnichova a jeho protějškem, paradigmatem Vietnamu, přelom šedesátých

až sedmdesátých let, čímž prakticky naplnil Klingbergovo předpoklad (viz str. 31) o budoucí změně nálad (1974: 576–581).

Na představené ideje navázal Pavel Hlaváček (2012: 203–216), který na základě analýzy amerických politických osobností druhé poloviny 20. a první dekády 21. století ověřil a prodloužil platnost Roskinových paradigmat. Jeho závěry vypovídají, že internacionalistické paradigma Mnichova/Pearl Harboru poskytuje představitelům výkonné moci legitimitu k aktivnímu využívání ozbrojených sil, zatímco izolacionistické paradigma Vietnamu ospravedlňuje příklon k vyjednávání, kompromisu či neintervenci. Střídání patřičných fází se děje přibližně každých dvacet let, během nichž dochází ke generační obměně, přičemž každá z generací využívá v přístupu k zahraničněpolitickým otázkám zkušenosti, ve kterých vyrůstala. Jak uvádí, od konce druhé světové války došlo celkem ke čtyřem obrátům v koncepci americké zahraniční politiky, přičemž neúspěch války proti terorismu přivedl Američany na konci první dekády 21. století k přechodu do fáze izolacionismu.

K problematice paradigmat se Pavel Hlaváček v dalších letech vrátil a přeformuloval některá svá předchozí stanoviska. Ve své nové koncepci popsal v duchu cyklické teorie dvě paradigmatické změny, přičemž první zahrnovala přechod od paradigmatu Pearl Harboru k Vietnamu a druhá představovala posun z po-studenoválečného paradigmatu k Iráku. Oba tyto přechody znamenaly přestup od aktivismu k pasivitě. Vedle toho do své teorie zařadil rovněž posun v regionálních prioritách Spojených států, který je patrný ve druhé dekádě 21. století, a to od území Atlantiku k Pacifické oblasti (Hlaváček nepublikováno).

Od konce druhé světové války uzavřely USA obraný pakt s více než šedesáti různými státy na pěti kontinentech. Výsledkem je, že jsou

Američané smluvně povinni bránit prakticky čtvrtinu světové populace a aktéry pokrývající téměř 75 % globální ekonomické produkce (Beckley 2015: 7). V jaké konkrétní podobě se tedy za těchto podmínek u posledních pěti prezidentských administrativ vyskytoval izolacionismus (a byl vůbec přítomen)? Při řešení kterých otázek byl upozaděn a kdy naopak byly prosazeny v zahraniční politice izolacionistické myšlenky? Jakou relevanci v politikách dotyčných prezidentů sehrávala izolacionistická opatření? A konečně, budou získané výsledky odpovídat předpokladům cyklické teorie? Tyto otázky jsou řešeny ve druhé kapitole této diplomové práce.

3 PROJEVY IZOLACIONISMU V ZAHRANIČNÍ POLITICE USA

Během několikaset leté historie Spojených států amerických se již ve funkci prezidenta vystřídaly desítky významných státníků. Ať už se jednalo o republikány, demokraty, nebo členy jiných politických uskupení, jeho představitelé vždy určitým způsobem zasáhli nejen do směru, jímž se ubíral americký národ, ale větší či menší měrou i do světového vývoje.

Nejinak je tomu u mužů, kteří stanuli v čele USA po konci studené války (pouze s mohutnějšími dopady na světové dění). Dotyčné osoby se ocitly v postavení, kdy jakákoliv jejich zpětná vazba na stimuly vycházející z mezinárodního systému může mít dramatické důsledky na chod života kdekoli na světě. Níže ležící podkapitoly se zabývají zahraničněpolitickým kurzem Spojených států během mandátu prezidentů úřadujících po roce 1989. Předmětem zkoumání je zda a v jaké podobě se v jejich zahraničních politikách můžeme setkat s prvky izolacionismu.

3.1 Administrativa George W. H. Bushe

Když George Herbert Walker Bush nastupoval do svého úřadu amerického prezidenta, měl za sebou již mnoho zkušeností z oficiálních postů v mezinárodních institucích i ve vysoké politice. Během své předešlé kariéry působil jako velvyslanec při OSN, americký vyslanec v Číně, ředitel Centrální zpravodajské služby (*Central Intelligence Agency*, CIA) nebo viceprezident a nasbíral značné množství kontaktů (Knott 2017). Oproti svému předchůdci, Ronaldu Reaganovi, který byl konzervativcem jednajícím více na základě emocí, se tak v čele Spojených států ocitl praktik mimořádně zkušený v zahraničních otázkách (Krejčí 2009: 278). Ve svém přístupu k zahraničněpolitickým záležitostem se vedle konzervatismu vyznačoval pragmatismem. Nepodnikal spěšně politická rozhodnutí či nová opatření, avšak své politiky opatrně

zvažoval. Pokud se rozhodl pro zásah, činil tak s pevným přesvědčením a odhodláním (Knott 2017).

Tento postoj k zahraničním otázkám byl naznačen již ve formulacích užitých během jeho inauguračního projevu. Ve svém proslovu jednačtyřicátý prezident Spojených států pravil, že Američané světu „nabízí nový závazek a obnovený slib: Budeme stát silní, abychom hájili mír. „Podaná dlaň“ je váhající pěstí, ale jakmile se zatne, je silná a může být užita s ohromným účinkem“ (Bush 1989). Vedle příslibu hájení světového pořádku se Bushova řeč pochopitelně dotkla též Sovětského svazu: „Zatímco budeme udržovat naše aliance a přátelství po celém světě silné, stále silné, budeme pokračovat v nové spřízněnosti se Sovětským svazem v souladu jak s naší bezpečností, tak pokrokem“ (Bush 1989). Nejen tato pasáž svědčí o tom, že byl americký prezident nakloněn kompromisu a nalezení společné řeči s úhlavními oponenty studené války. Obdobný způsob myšlení je obsažen i ve slovech „svěží vánek duje a svět občerstvený svobodou se zdá jako znovuzrozený [...] a státy osvěžené volností stojí připraveny vyrazit vpřed. [...] Velké národy světa směřují k demokracii“ (Bush 1989).

Ač vyřčené fráze mohou znít až pateticky, neměli bychom prezidenta Bushe st. chápat jako někoho, kdo vystupoval emočně. Byl spíše pragmatikem, jenž usiloval o obměkčení poměrů mezi USA a SSSR a o co nejkonstruktivnější vztah k východnímu rivalovi, což se mimo jiné projevilo i v pozdějších měsících a letech při jeho jednáních s Michailem Gorbačovem o omezení výzbroje a posílení partnerství. Příkladem Bushova pragmatismu by také mohla být jeho vyjádření na tiskové konferenci uspořádané krátce po stržení Berlínské zdi představující symbolický konec komunistické nadvlády ve východní Evropě, potažmo studenoválečného konfliktu jako takového. Tehdy novinářům mimo

jiné vypověděl poměrně utišeně a velice stoicky, že je „tímto vývojem velmi potěšen“, až to vedlo reportérku k otázce směřující na absenci jeho nadšení (C-SPAN 1989). Ačkoli si Bushova reakce na domácí půdě vyslechla ze strany konzervativců kritiku, mnozí komentátoři zpětně uznali, že když se prezident odmítl „pást“ na porážce Sovětského svazu a vyhlásit triumfální vítězství nad tradičním vyzyvatelem, strategicky tím předešel odporu ze strany politických zastánců tvrdé linie z východní Evropy i Moskvy, intervencím ruské strany nebo komplikacím při pozdějších jednáních s Kremlem (Mandelbaum 1991: 6–7; Knott 2017).

Za další ukázkou Bushova konzervativně-pragmatického přístupu můžeme považovat počáteční období jeho mandátu, kdy v červnu 1989 čínská armáda krvavě rozehnala demonstranty na Náměstí nebeského klidu (*Tchien-an-men*). Ačkoli Bush st. násilný zásah oficiálně odmítl, nechtěl ohrozit zlepšení čínsko-amerických vztahů zbytečně tvrdými protiopatřeními. V Kongresu byly slyšet silné ohlasy pro nekompromisní kárné kroky (Knott 2017). Mezi úřady obou zemí panovalo napětí, jak nastalá situace ovlivní jejich bilaterální vztahy. Administrativa Bushe st. se namísto toho přiklonila k omezenému balíčku sankcí, postihující mezivládní prodeje a komerční vývoz zbraní (The National Security Archive 1999). V jaké míře tedy byly v politikách tohoto konzervativního pragmatika přítomny prvky izolacionismu? Pojdme se blíže podívat na jeho následující zahraničněpolitické kroky.

Charakteristické vlastnosti Bushova prezidentství jako opatrnost, umírněná veřejná prohlášení či náklonnost k osobním jednáním determinovaly také přístup, s nímž jeho administrativa odpovídala na tehdy probíhající protikomunistické revoluce střední a východní Evropy. Zatímco se v Evropě udály ty bezmála nejdůležitější mezinárodně historické milníky druhé poloviny

20. století, když se rozpadal Sovětský svaz, Amerika zůstala pasivní, nezasahovala a nechala věci jít „správným směrem“. Tímto ne-intervencionistickým jednáním spolu s rozhodnutím nedeklarovat slavnostně porážku SSSR nenarušila Bushova administrativa ochotu Kremlu patřičné události tolerovat. Taktéž její odmítnutí zahrnout při této příležitosti otázku budoucího osudu východoevropských států do nějakých sovětsko-amerických jednání⁸ (jako tomu bylo v případě jaltské konference) a rozhodnutí aktivně nezasahovat bylo vysoce uvážlivé. Takové jednání by mohlo poškodit vztahy se samotnými Evropany či svádět Moskvu, aby uplatňovala v Evropě svůj vliv (Mandelbaum 1991: 5–7). V popisovaných otázkách tedy Spojené státy vystupovaly spíše s pasivitou a izolacionisticky. Jak ve své knize uvádí Joshua Muravchik, „[j]akmile byla komunistická hrozba utlumena, bylo nevyhnutelné, aby se izolacionistické pokušení opět navrátilo“ (Muravchik 1996: 10).

Americký prezident nicméně brzy musel čelit geograficky mnohem bližší krizi, na níž již bylo třeba reagovat aktivně. Operace *Just Cause* neboli invaze do Panamy provedená za účelem svržení osoby a režimu diktátora Manuela Noriegy byla unilaterální akcí odsouzenou Organizací amerických států i Organizací spojených národů, jejímž uskutečněním bylo podle všeho porušeno mezinárodní právo. Navzdory tomu byla obecně považována za úspěch povzbuzující reputaci prezidenta Bushe st. jako rozhodného vůdce. Rovněž průzkumy veřejného mínění značily, že většina obyvatel Panamy s invazí souhlasila (Knott 2017).

Byla tato zahraniční intervence v rozporu s aspekty izolacionisticky vedené zahraniční politiky? Z definice formulované v předchozí kapitole je evidentní, že pro izolacionismus jsou v omezené míře přípustné vojenské akce a

⁸ S výjimkou Smlouvy dva plus čtyři, dojednané mezi zástupci vítězných mocností druhé světové války a obou německých států.

to tehdy, jestliže „jsou bezprostředně ohroženy životy občanů nebo bezpečnost země“ (viz str. 35). Rovněž unilateralismus je v souladu s prvky izolacionistických opatření. Pokud bychom tedy prokázali, že daná operace, jejíž místo zásahu leželo ve značné blízkosti břehů Spojených států, byla provedena z popsaných důvodů, nemusela by být nutně chápána jako důkaz, že Bush st. byl intervencionistickým prezidentem.

Američané tou dobou měli v Panamě zvláštní zájmy již více než sto let. Bylo tomu tak v souvislosti s výstavbou a údržbou Panamského průplavu. Rovněž v osmdesátých letech, kdy USA souhlasily s navrácením průplavu do rukou panamské vlády, přetrvávaly v Panamě americké zájmy. Američané drželi kontrolu nad panamskou ekonomikou a nacházelo se zde téměř 50 tisíc amerických občanů. Taktéž zde existovalo Jižní velitelství ozbrojených sil Spojených států (*US Southern Command*) a v oblasti kanálu působili již od jeho postavení vojáci USA. Je proto jasné, že se americká vláda zajímala o tamní politickou stabilitu a vývoj (Grant 1991: 1).

Jak vyplývá z dokumentů analyzujících politický proces stojící za operací, vztahy s Manuelem Norieгой se vyhrocovaly již několik let. Po delší dobu proti němu bylo užíváno diplomatického nátlaku a ekonomických sankcí. Prvotním hlavním zájmem USA nicméně bylo spíše zajistit, aby v době navrácení průplavu do rukou panamských autorit byla v Panamě spolehlivá legitimní demokratická vláda, která by nebyla v rukou armády a kde by hlavní slovo neměl vojenský diktátor. Nutnost ochrany amerických životů začala být aktuální zejména až po nevydařeném domácím pokusu o puč z října 1989 namířeném proti Noriegoví. Vyhlášení rezoluce Panamským národním shromážděním, nad nímž měl Manuel Noriega kontrolu, deklarující válečný stav se Spojenými státy pak představovala vhodné odůvodnění pro americkou intervenci a skutečnou

strategickou chybu panamského diktátora, neboť prevence přímého ohrožení tamního amerického personálu a občanů USA bylo plně v souladu s jeho sesazením (Grant 1991: 16–41). Prezident Bush st. navíc o intervenci rozhodl až poté, co byli v polovině prosince 1989 v Panamě Noriegovými jednotkami napadeni a smrtelně zraněni američtí vojenští důstojníci (Cole 1995: 27–28). Například sám generál Colin Powell, předseda Sboru náčelníků štábu, byl po dlouhou dobu proti invazi a Bushova administrativa přistupovala k plánování užití síly s určitou zdráhavostí. Prezidentovo rozhodnutí k intervenci byl dlouhý a složitý proces. Nebýt tohoto incidentu, Washington by s unilaterální invazí patrně ještě nějakou dobu váhal (Grant 1991: 38–42).

Z těchto faktů vychází najevo, že přístup Bushova týmu ke krizi byl ambivalentní. Ačkoli bylo jedním z úkolů mise ochránit životy amerických občanů před hrozbou ze strany panamské armády a konečným impulsem k zakročení se stal drastický útok na skupinu důstojníků USA, tento cíl byl přidán na seznam až po eskalaci krize (k níž vedle domácího snahu o převrat přispěly také dlouhodobé americké intervence prostřednictvím politické i ekonomické síly) v období nedlouho před intervencí. Do té doby bylo esenciálním zájmem Američanů v Panamě podporovat demokracii a stabilní politický vývoj, jenž by mimo jiné zaručil, že průplav přejde do spolehlivých rukou, což se z izolacionistického hlediska zdá již být za rámcem národních zájmů ospravedlňujících obdobné narušení cizí suverenity. Na druhou stranu též nelze jednoznačně říci, že by Bushova administrativa byla v této fázi mandátu intervencionistická vzhledem k dlouhotrvající neochotě resolutně zakročit. Jednoznačně patrná je zde pouze Bushova opatrnost při rozhodnutích.

Následné události odehrávající se nedlouho poté v oblasti Perského zálivu předznamenaly směr, jímž se Bushova administrativa ubírala po zbytek

jeho prezidentského mandátu. Poté, co Saddám Husajn na počátku srpna 1990 převzal kontrolu nad Kuvajtem, Spojené státy vyslaly v rámci defenzivní vojenské operace *Desert Shield* vysoké množství amerických vojáků na obranu území Saudské Arábie před iráckými jednotkami a prezident Bush st. podepsal Národní bezpečnostní direktivu, v níž byly stanoveny zájmy USA na tamní půdě (The National Security Archive 2001). Ze zmíněného memoranda vyplývá, že za účelem zajištění „amerických zájmů vitálních pro národní bezpečnost“, je nutné zajistit přístup k ložiskům ropy a chránit klíčové partnerské státy v oblasti. Když byly tyto cíle narušeny agresí Iráku, bylo nutné kompletně vytlačit irácké síly z Kuvajtu a okolním zemím zaručit bezpečnost (The National Security Archive 1990). Ačkoli se v direktivě hovoří též o „ochraně životů amerických občanů v zahraničí“ (The National Security Archive 1990), stěží bychom mohli tyto bezpečnostně ekonomické zájmy vyhodnotit jako tu nejužší definici vitálních zájmů hodnou vojenské intervence.

Operace *Desert Storm* probíhající v lednu a únoru následujícího roku byla plně multilaterálního charakteru. Mezinárodní koalice vedená Spojenými státy byla autorizována zakročit na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN. Její cíle se shodovaly s výše uvedenou bezpečnostní direktivou (The National Security Archive 1991). Dalo by se říci, že Bush st. v podstatě jednal v intencích Carterovy doktríny, mezi jejíž esenciální principy patřilo, že jakýkoli pokus „o získání kontroly nad regionem Perského zálivu bude považován za napadení životních zájmů Spojených států amerických, a takový útok bude odražen jakýmkoliv nutnými prostředky včetně vojenské síly“ (Carter Jr. 1980).

Ačkoli můžeme namítat, že se zmíněná politika vztahovala na období studené války a reagovala na ruskou agresi vůči Afghánistánu, bezpečnostně ekonomické pohnutky Američanů v daném regionu pochopitelně přetrvávaly.

Carterova doktrína ve své době znamenala odstup od předchozí americké politiky uvolňování napětí (*détente*) a příklon k razantnějšímu více konfrontačnímu přístupu (Samuels 2018). Tento konfrontační postoj, zrcadlí se v operacích na Středním východě během Bushovy administrativy je tedy příkladem intervencionismu. Počínaje výše popsanými americkými motivy, přes multilaterální charakter akce pod mandátem OSN až po samotný fakt, že USA hájila své ekonomické a bezpečnostní zájmy v tak vzdáleném regionu od amerických břehů, můžeme v tomto případě vyloučit jakýkoliv izolacionismus.

Tehdejší válku v Perském zálivu můžeme rovněž považovat za první praktický projev Bushovy ideje „Nového světového řádu“ (*New World Order*). Nedlouho poté, co Saddám Husajn porušil kuvajtskou suverenitu a vstoupil na jeho území, pronesl americký prezident před Kongresem proslov, v němž představil postoj americké administrativy k irácké invazi a nastínil svoji vizi nastávajících poměrů v mezinárodním systému: „Chtěl bych dnes večer promluvit o tom, [...] co musíme společně učinit k obraně civilizovaných hodnot všude po světě i udržení vlastní ekonomické síly [...]. Krize v Perském zálivu ve své závažnosti skýtá také výjimečnou příležitost posunout se směrem k historickému období spolupráce. Z těchto neklidných časů [...] může vzejít nový světový řád: nová etapa osvobozená od hrozby teroru, silnější v prosazování spravedlnosti a bezpečnější při hledání míru [...], během níž mohou národy světa, Východ i Západ, Sever i Jih, prosperovat a žít v harmonii“ (Bush 1990).

Vedle evidentní snahy o pragmatické překlenutí staré rivality mezi USA a Ruskem jakožto studenoválečného reliktu je možné si povšimnout důrazu na mezinárodní kooperaci a internacionalismus, fenomény, jež jsou v rozporu s izolacionistickým pojetím světa. Ještě před ukončením svého funkčního

období se rozhodl prezident Bush st. v souladu s myšlenkou Nového světového řádu nasadit americké jednotky do Somálska za účelem asistence při tamní humanitární krizi. Do právě se rozbíhajících konfliktů mezi obyvateli bývalé Jugoslávie již vojensky neintervenoval. Doufal, že vedení nad řešením střetů na Balkánském poloostrově se ujme Evropské společenství. Spolupracoval nicméně v této otázce spolu s evropskými státy i s OSN na diplomatických a ekonomických krocích (Knott 2017).

Celkově lze tvrdit, že jisté izolacionistické tendence bychom během prezidentství George H. W. Bushe mohli do určité míry nalézt v zahraničních opatřeních první poloviny jeho funkčního období, zejména v přístupu k rozpadu Sovětského svazu či k revolucím napříč východním blokem. Dalším významným izolacionistickým rysem byly prezidentovy návrhy učinit výrazné škrty ve výdajích na národní obranu (Muravchik 1996: 11). Jestliže však pohlédneme na ostatní Bushova zahraniční politiku, zejména ve druhé půli jeho mandátu, převažuje intervencionismus a příklon k multilaterálnímu internacionalismu. Přesto, ať už se George Herbert Walker Bush uchýlil k pasivitě nebo ke konfrontaci, unilateralismu či multilaterálním řešením, vždy se projevoval jeho pragmatismus.

3.2 Administrativa Williama J. Clintona

Během prezidentských voleb z roku 1992 velká část amerických občanů cítila, že prezident Bush st. zanedbává domácí politiku a neblahá finanční situace mnohých složek obyvatelstva spolu se špatným stavem národní ekonomiky přiměla mnohé voliče k výběru Bushova protikandidáta, demokratického guvernéra za stát Arkansas. Za těchto okolností se očekávalo, že čerstvě zvolený William Jefferson Clinton bude muset v nejbližší době přijít s řešením vysokého schodku i zadrhnutého hospodářství (Apple 1992).

V době, kdy Clinton vstoupil do úřadu prezidenta, měl za sebou poměrně málo zkušeností v zahraniční politice (Riley 2017). Na počátku svého mandátu uvažoval o multilaterálních operacích v rámci OSN jako o jednom z hlavních prvků americké bezpečnostní politiky, které by Spojeným státům ulevili od globálních závazků a jež by mu jako prezidentovy umožnily soustředit se na problémy na americké půdě, k čemuž se zavázal během své prezidentské kampaně. Vkládal tedy do internacionalismu pod mandátem OSN větší očekávání, nežli tak kdy učinil G. H. W. Bush (Muravchik 1996: 73–74). Jak v jednom ze svých prohlášení před členy Rady pro mezinárodní záležitosti (*Council on Foreign Relations*) uvedla Madeleine Albrightová (1993a: 461), multilaterální akce pro Spojené státy představují alternativu k „sebe-uzavření s ničivými následky pro zbytek světa a [k] hyperaktivitě se stejně tak zhoubnými důsledky, [...] variantu, která je šetrná vůči [...] zdrojům a podporuje americké globální zájmy“. Tehdejší velvyslankyně USA při OSN dále přednesla myšlenku (1993a: 461), že „kolektivní bezpečnost nám umožní sdílet naše břemeno globální bezpečnosti. [...] Stručně řečeno, je v našem zájmu utvářet svět, který bude něčím více nežli seskupením států, který bude vsutku komunitou vedenou principy“.

Ve svém prvním funkčním období se nový prezident skutečně zaměřil na problematiku otázek domácí politiky. To se projevilo i ve výdajích na obranu vynakládaných za jednotlivé roky jeho mandátu, neboť během svého prvního funkčního období Clinton významně snížil částku určenou na obranné náklady (viz Příloha č. 2). Během projevu k národu z února 1993 představil Clinton svůj plán na snížení rozpočtového deficitu (1993b). V srpnu téhož roku prezentoval před veřejností legislativní akt na vyrovnaní rozpočtu, jímž by byla zvednuta daňová zátěž majetných Američanů, podporována nová pracovní místa, poskytnuty daňové úlevy až 90 % malých podnikatelů a sníženy daně

nejchudším rodinám. Prezident se zároveň soustředil na legislativu týkající se kriminality, zdravotní péče nebo reformy sociálního systému (1993c).

Jak nicméně vyplývá z výše uvedeného, neměli bychom patřičný příklon k řešení vnitřní politiky interpretovat jako projev izolacionismu, neboť prezident Clinton byl v téže době zastáncem účasti Spojených států v multilaterálních bezpečnostních aktivitách, což považoval za jeden z klíčových aspektů americké bezpečnosti (viz str. 52). Ač bychom mohli připustit, že i přes tento internacionalismus se Clintonova administrativa do značné míry projevovala izolacionisticky⁹, USA se však tímto způsobem angažovaly v mezinárodních vojenských intervencích kvůli ochraně cizí bezpečnosti, což je zcela proti izolacionistickému vedení zahraniční politiky. Patrným důvodem pro fakt, že se americký prezident ve větší míře soustředil na domácí politiku, byl jeho předvolební závazek zlepšit špatnou ekonomickou situaci a pravděpodobně též skutečnost, že v zahraničních otázkách nebyl příliš zbláhý. Spojené státy během působení jeho administrativy však nebyly izolacionistické. Slovy Madeleine Albrightové (1993b), americká „zahraniční politika nutně směřuje k multilaterální angažovanosti“.

Zatímco se na domácí půdě Clintonova administrativa pokoušela před Kongresem prosadit (nakonec neúspěšně, jak se ukázalo následujícího roku) zákon reformující pojištění a zdravotní péči (Clymer 1994), v zahraniční politice byla nucena čelit vyostřeným krizím v Evropě i v Africe. Násilí na Balkánském poloostrově se rozběhlo již za prezidentství G. H. W. Bushe. Clinton ho v té době kritizoval za přílišnou pasivitu Spojených států vůči násilí v bývalé Jugoslávii. Krátce po svém zvolení do úřadu si vyslechl možné

⁹ Tím je zde zamýšlen argument z předchozí kapitoly, že „výrazné omezení působnosti v multilaterálních a internacionalistických projektech“ je při podmínkách mezinárodního systému po studené válce těžko dosažitelné a důsledné trvání na této definiční charakteristice izolacionismu by v daném období bylo zavádějící (viz str. 35–35).

alternativy a projevil ochotu v Bosně intervenovat (Pierce 2011: 5–7). Jeho postoj v dané záležitosti tedy nebyl izolacionistický. Přesto rozhodný vojenský zásah (operace *Deliberate Force*), který by ukončil boje, přiměl kapitulovat generála Ratka Mladiće a umožnil otevření finálních mírových jednání, proběhl až roku 1995 (Burg – Shoup 2000: 403).

Podílelo se na tom vícero faktorů. Spojené státy se kupříkladu pokoušely využít bosenského konfliktu k udržení amerického geopolitického vlivu v Evropě. Z toho důvodu se Clintonova administrativa stavěla proti evropským pokusům o vytvoření nezávislých bezpečnostních opatření a odmítla nejen plán Evropské unie i OSN na mediaci sporu mezi zneprátenými stranami, následkem čehož se konflikt protahoval (Beckley 2015: 41; Gibbs 2009: 141–148). Dalším motivem USA pro nesouhlas s východisky předkládanými zástupci evropských států a OSN byla snaha využít této krize jako příležitosti k nalezení nového smyslu po konci studené války pro NATO, organizaci klíčové k uchování vlivu Spojených států na evropském kontinentu (Gibbs 2009: 141). V souladu s tím nejen člen Clintonovy administrativy zastával stanovisko, že bylo chybou svěřit danou záležitost do rukou Evropy namísto Severoatlantické aliance (Clinton 2013: 6). Tyto politické zájmy (realizované skrze vojenskou intervenci v rámci NATO) nenasvědčují izolacionistickému přístupu k zahraniční politice, jsou s ní spíše v rozporu.

Clinton však u intervenčního řešení narazil na odpor ve vlastní administrativě i mimo ni, což byl další z faktorů oddalující americkou vojenskou intervenci na Balkáně. Významným protagonistou opozice vůči vojenské intervenci byl například předseda Sboru náčelníků štábu Colin Powell (Pierce 2011: 7). Naproti tomu Madeleine Albrightová byla jednou z osob zastávající stanovisko, že americká pasivita podkopává americkou důvěryhodnost ve světě

(Lynch 2015). Prezidentovo zdráhání k akci tudíž do značné míry odráželo skutečnost, že jeho administrativa byla názorově rozdělena mezi (většinou civilní) aktivní zastánce intervencionismu a skeptické armádní představitele (Gibbs 2009: 149). Výsledkem bylo, že administrativa byla neochotna nasadit americké pozemní jednotky a riskovat americké životy pod mandátem OSN. Jedním z faktorů zapříčiňujících negativní postoj k vyslání amerických vojáků byl tragický vývoj událostí v somálském Mogadišu z roku 1993 (viz str. 56). Zároveň nechtěl unilaterálními nálety na srbské pozice vzbudit nevoli u členských států NATO, obzvláště za situace, kdy na bosenské půdě v rámci mírové mise OSN stanuli příslušníci evropských armád bez opory americké pěchoty (Clinton 2013: 6–7).

Až když byla táhnoucí se válkou ohrožena důvěryhodnost Spojených států, došlo ke změně politiky a v roce 1994 začali být dodávány zbraně bosenským Muslimům a Chorvatům. Mezi srpnem až zářím 1995 byla spuštěna operace *Deliberate Force* a proběhly masivní nálety na srbské pozice následované Daytonskými mírovými dohodami (Gibbs 2009: 142). Vzhledem k výše popsanému můžeme vyvrátit, že by se prezident Clinton v otázce zásahu mezi znesvářené balkánské národy zdráhal intervenovat v důsledku příklonu k izolacionismu. S intervencí naopak souhlasil, avšak z důvodu amerických geopolitických zájmů, jež byly do jisté míry v rozporu s těmi evropskými, zastával spíše variantu, kdy budou útoky probíhat v rámci NATO. Po dlouhou dobu se mu tedy nedařilo nalézt konsenzus s představiteli Evropské unie a OSN. Rovněž se musel potýkat s odporem k intervenci na domácí půdě.

Dalším zahraničním problémem byla krize v Africkém rohu. Vojenské závazky v Somálsku prezident zdědil po svém předchůdci. Od dubna 1992 zde probíhala mezinárodní mise pod mandátem OSN (United Nations 1997). Když

se však v říjnu 1993 objevily zprávy o úmrtí skupiny amerických vojáků doprovázené fotografiemi zobrazujícími, jak je tělo jednoho z nich vláčeno ulicí Mogadiša, mnozí členové Kongresu se začali ohrazovat proti přítomnosti Spojených států v Somálsku. Kongresem se začaly ozývat hlasy po jednorázovém stažení Amerických vojáků zpět (Muravchik 1996: 74).

Ve svém projevu americkým občanům Prezident Clinton (1993a) následně sdělil, že „[t]yto tragické události vyvolávají obtížné otázky ohledně našeho úsilí v Somálsku. Proč tam vlastně stále jsme? Čeho se snažíme dosáhnout? [...] A kdy se naši lidé vrátí domů? [...] Není naší úlohou přestavět somálskou společnost nebo dokonce vytvářet politické podmínky, které by umožnily klanům v Somálsku žít a pracovat v míru“. Je patrné, že tato slova jsou v souladu s izolacionistickým přístupem k zahraniční politice. Podíváme-li se nicméně blíže na danou situaci, uvidíme, že prezident v podstatě neměl jinou možnost, nežli vyhovět požadavkům kongresmanů i veřejnosti na návrat Američanů ze somálského území. I za těchto okolností byl nicméně schopen v Kongresu vyjednat, že stažení jednotek započne až po šestiměsíční lhůtě, během níž budou vojáci v Somálsku prozatím působit (Muravchik 1996: 74).

Pouhý týden po usmrcení osmnácti amerických vojáků v Mogadišu se na Haiti stal incident, při němž ozbrojený dav znemožnil vylodění amerických a kanadských jednotek vyslaných do země v rámci nebojové mise OSN. Operace byla určena k výcviku haitské policie i armády, k obnově infrastruktury a k přípravě návratu svrženého prezidenta Jeana-Bertranda Aristida. Vzbouřenci přiměli výsadkovou loď přepravující vojáky odplout (Farah – Tarr 1993). Pentagon v reakci na krvavý střet v Somálsku odmítal na Haiti vyslat jakékoli vojenské síly a Clintonova administrativa se ke krizi přes silné ohlasy po uskutečnění invaze stavěla mnoho měsíců váhavě (The New York Times

1994). V dubnu 1994 bylo ve Rwandě rozpoutáno masové vraždění Tutsiů. Spojené státy ani OSN, které stále měly na paměti neúspěch v Somálsku, neučinily přítrž genocidě sponzorované tamní vládou. Projevenou pasivitu během rwandské krize lze vyhodnotit jako projev izolacionismu. Uvedená dvojice případů chápaných jako Clintonovy zahraničněpolitické „přešlapy“ (Riley 2017) byla evidentním následkem tragického vývoje v Mogadišu.

Ačkoli vyhocení situace v Somálsku nepopíratelně snížilo ochotu posílat americké vojáky do zahraničních vojenských operací, nemůžeme vzhledem k prezidentovým dalším krokům v zahraniční politice říci, že by znamenal nějaký paradigmatický obrat (jako v případě neúspěchu ve Vietnamu) vedoucí z dlouhodobého hlediska ke spíše izolacionistickým politikám. Na tomto místě je nicméně možné podotknout, že uspořádání mezinárodního systému po studené válce (viz str. 31–32) Spojených státům jednoduše neumožnilo dlouhodobý odklon od intervencionismu, jako tomu bylo například mezi šedesátými a osmdesátými lety po intervencionistickém „vystřízlivění“ ve Vietnamu. To by však mohlo ve svém důsledku znamenat, že cyklickou teorii by v podmínkách systému po ukončení studenoválečné konfrontace již nadále nebylo možné uplatnit. Je tomu skutečně tak, nebo událost, jež by obrátila americké extrovertní zahraniční jednání v introverzi (viz mechanismus cyklické teorie na str. 40–41), teprve měla přijít? Abychom byli schopni zodpovědět uvedenou otázku, je nutné se zaměřit na následující politické kroky Clintonovy administrativy i administrativ následujících.

V červenci 1994 uvedl prezident Clinton (1994: 1) ve své Národní bezpečnostní strategii nazvané „angažovanost a rozšíření“ (*engagement and enlargement*), že „studená válka možná skončila, avšak potřeba amerického vůdcovství v zahraničí přetrvávala [...]. Americké vedení ve světě doposud nikdy

nebylo tak důležité. Pokud budeme naše vůdcovství za hranicemi rozvíjet, můžeme učinit Ameriku bezpečnější a více prosperující – tím, že zastrašíme agresory, podpoříme mírová řešení nebezpečných konfliktů, otevřeme zahraniční trhy, napomůžeme demokratickým režimům a budeme řešit globální problémy“. V závěrečných pasážích „Clintonovy doktríny“ prezident (1994: 29) uvedl, že „[z]atímco hrozby studené války zeslabily, náš národ se již nikdy nesmí izolovat od globálního vývoje“.

Tento dokument v žádném tudíž případě nenasvědčuje tomu, že by se americká administrativa plánovala přiklonit k izolacionismu. Samozřejmostí je, že veškeré závazky Američanů po světě jsou ve strategii podmíněny bezpečnostními zájmy USA. Jak sdělila Madeleine Albrightová (1993b) členům Výboru pro zahraniční věci (*House Committee on Foreign Affairs*), „[j]estliže Spojené státy nevyužijí svého vedení v rámci kolektivních orgánů jako OSN, je zde riziko, že multilateralismus nebude sloužit naším zájmům, dokonce by je mohl i podkopávat. Tyto dvě skutečnosti – multilaterální angažovanost a vůdcovství USA při kolektivních organizacích – vyžadují „asertivní multilateralismus“, jenž by zajišťoval cíle zahraniční politiky Spojených států“.

V intencích asertivního multilateralismu (podmíněného vlastními národními zájmy) USA zasáhly například roku 1999 v Kosovu. Z geopolitického hlediska Balkán obecně představuje ohnisko stability/nestability pro Evropu. Větší tamní krize by se mohla poměrně snadno rozšířit do oblasti celé bývalé Jugoslávie a ovlivnit i střední a východní Evropu. Kvůli ekonomickému významu Evropy pro Spojené státy i světovou ekonomiku by dále Clintonova administrativa nemohla připustit rozpoutat zde regionální konflikt. Dalším faktorem bylo udržení amerického vlivu a vůdčí pozice v rámci NATO (tyto faktory byly obdobné i při zásahu v Bosně z roku 1995). Pod tlakem Spojených

států se za jejich vedení v rámci NATO uskutečnila letecká kampaň namířená proti Srbům (Vuong 2003: 815–816). Tyto bezpečnostně ekonomické a geopolitické zájmy nelze identifikovat jako ohrožení bezpečnosti USA, jež by z izolacionistického hlediska ospravedlnila zahraniční intervenci. Administrativa se tedy od intervencionismu neodklonila. Podíváme-li se navíc na obranné výlohy prezidenta druhého funkčního období, zjistíme, že jejich výše byla postupně zvedána, až převýšila sumu z doby jeho nástupu do prvního funkčního období (viz Příloha č. 2).

Jisté projevy izolacionismu bychom našli zejména po krizi v Mogadišu během Clintonova prvního funkčního období, poté se však tato administrativa povětšinou přikláněla k multilaterálním a internacionalistickým řešením. V rámci asertivního multilateralismu byla podniknuta nejedna intervence a obsah strategie „angažovanosti a rozšíření“ byl přímo v rozporu s izolacionismem.

3.3 Administrativa George W. Bushe

V době, kdy syn jednačtyřicátého prezidenta George Walker Bush nastupoval do prezidentského úřadu, náležely mezi klíčové politiky jeho administrativy otázky nasvědčující tomu, že se zaměří spíše na domácí politiku. Zavázal se, že omezí možnost podstoupit potrat, sníží daňovou zátěž všem Američanům (včetně movitých občanů), zvýší dostupnost soukromého zdravotního pojištění a reformuje systém školství. Byl proti multilaterálním environmentálním projektům jako Kjótský protokol a pro snížení obnosu poskytovaného na zahraniční pomoc. V oblasti obrany plánoval navýšit obranné výdaje za účelem vyšších platů vojenskému personálu a zřízení systému Národní raketové obrany (*National Missile Defence*). Rovněž prosazoval, aby se na Balkáně přestaly angažovat jednotky Spojených států. V důsledku toho byl

označován za neo-izolacionistu, jenž snižuje kooperaci s OSN a blokuje mezinárodní smlouvy (Oliver 2000).

Jak prezident Bush (U.S. Government Publishing Office 2001: 288) uvedl v jedné z diskuzí s pracovníky Národní gardy, „role gardistů i záloh je důležitá nejen v zahraničí, ale i doma. [...] Obávám se, že se snažíme uspokojit tužby všem lidem na celém světě [...]. Nedojde k žádnému zbytečnému přerušení závazků, jež jsme zdělili, avšak při dalším vývoji budeme pečlivě zvažovat jakékoli nasazení vojsk, rozumně využívat našich jednotek“. Tyto věty nasvědčují tomu, že prezident byl skutečně proti rozšiřování vojenské účasti v dalších koutech světa a intervencím. Výše uvedená fakta bychom mohli vyhodnotit jako izolacionistický projev.

V zahraniční politice byl kladen důraz především na předejití mocenského vzestupu konkurentů jako Čína a Rusko, kteří by mohli ohrozit dominanci Spojených států (Leffler 2009). 11. září 2001 nicméně došlo k události, která způsobila radikální obrat v přístupu administrativy prezidenta Bushe ml. k zahraničním otázkám. Po útocích na Světové obchodní centrum a budovu Pentagonu, při nichž zemřelo téměř 3000 Američanů, se prezident rozhodl vyslat americké vojáky do Afghánistánu za účelem eliminace Talibánu a Al-Kajdy (Gregg II 2017). Tato dvojice aktérů byla na základě informací Centrální zpravodajské služby označena za hlavní viníky stojícími za útoky. Během několika dní Kongres přijal rezoluci opravňující prezidenta k využití ozbrojených sil USA „proti národům, skupinám i osobám, které určí za zodpovědné z naplánování, umožnění, spáchání či napomáhání teroristických útoků, k nimž došlo 11. 9. 2001“ (Congress.gov 2001).

Vezmeme-li v potaz, že došlo k přímému útoku na americkou pevninu, při němž zahynuly tisíce Američanů, jedná se o důvod k intervenci zcela

slučitelný s izolacionistickým přístupem k zahraniční politice, kdy došlo k porušení vitálních národních bezpečnostních zájmů v tom nejužším slova smyslu. Avšak při pohledu na následný postup Bushovy administrativy, je patrné, že jím byl izolacionismus značně překročen (viz str. 62–63). V reakci na 11. září G. W. Bush deklaroval nový přístup k zahraniční politice, jenž později vešel ve známost jako „Bushova doktrína“ (Gregg II 2017). Stalo se tak během prezidentova zářiového proslovu ke Kongresu: „Naše válka proti teroru začíná u Al-Kajdy, avšak u ní nekončí. Neskončí do té doby, dokud nebude i ten poslední terorista v globální síti nalezen, zastaven a poražen“ (Bush 2001). Bush dále sdělil, že nadcházející konflikt „nicméně není jen bojem Ameriky. [...] Toto je boj celého světa. [...] Žádáme každý národ, aby se k nám připojil“ (Bush 2001).

Ve své Zprávě o stavu Unie (*State of the Union Address*) následujícího roku prezident pravil, že „[z]atímco nejvíce viditelné jsou vojenské akce v Afghánistánu, Amerika jedná všude. [...] Mojí nadějí je, že všechny národy odpoví naší výzvě a eliminují teroristické parazity [...]. Avšak některé vlády nehodlají tváří v tvář teroru jednat rozhodně. A nenechte se mýlit: Pokud nebudou jednat oni, Amerika bude“ (Bush 2002). Taktéž zde použil termín „osy zla“ (axis of evil), jímž měl na mysli státy, které „zbrojením ohrožují světový mír“. Označil za ně Severní Koreu, Irák a Írán (Bush 2002).

Je pochopitelné, že Spojené státy v roce 2001 intervenovaly skrze operaci *Enduring Freedom* do Afghánistánu proti talibanskému režimu úzce spolupracujícímu s Usámou bin Ládinem a Al-Kajdou v rámci své národní bezpečnosti. Zásah proti iráckému diktátorovi Saddámu Husajnovi byl nicméně spíše volbou prezidenta, nežli otázkou nutnosti, neboť nebyly nalezeny žádné důkazy spojující iráckého diktátora s útoky z 11. září. Prezident a neo-

konzervativní členové administrativy si přáli do Iráku (strategicky umístěného v centru Středního východu) dosadit demokratickou vládu vstřícnou k americkým zájmům (Gregg II 2017). Mezi pravděpodobné motivy amerického zásahu v Iráku bychom tedy mohli hledat geopolitické a bezpečnostně ekonomické zájmy.

Bushově administrativě navíc byly v roce 2002 díky zpravodajské službě doručeny informace prokazující, že Saddám Husajn nevladl zbraně hromadného ničení. Dle Williama D. Murrayho, tehdejšího pracovníka CIA spolupracujícího na získání dotyčné informace, se daná zpráva nehodila zájmům prezidentské administrativy a ve výsledku tedy nebyla brána v potaz (Taylor 2013). V administrativě také byli přítomni někteří prominentní zastánci tvrdé linie jako Donald Rumsfeld či Paul Wolfowitz, kteří dlouhodobě zpochybňovali schopnosti Centrální zpravodajské služby obstarat jednoznačné zprávy. Když následně personál pověřený Rumsfeldem reinterpretoval analýzy zasláné od CIA, docházelo k deformaci výsledných informací a zkreslení faktů (Duffy 2003: 2–3).

Z výše uvedeného vyplývá, že prezident byl nakloněný vojenskému zásahu do Iráku navzdory tomu, že dle dostupných informací irácký režim nepředstavoval přímé ohrožení životů amerických občanů. Situace po 11. září a následná „válka proti teroru“ pak představovala spíše vhodnou příležitost ospravedlňující tuto intervenci, nežli legitimní důvod k jejímu vykonání. Izolacionismus tedy za těchto podmínek můžeme vyloučit.

Invaze do Iráku započala v březnu 2003 bez podpory OSN či mnohých významných spojenců v rámci NATO (například Francie, Německa atd.). Operace *Iraqi Freedom* představovala preemptivní útok a v podstatě se jednalo o případ unilaterálního užití síly v rozporu s Chartou OSN. USA navíc zahájily

intervenci z iniciativy prezidenta, aniž by Kongres schválil deklaraci o válce (Evans 2003). Jednalo se o akci, která ve velké míře postrádala legitimitu na domácí půdě i v zahraničí (Duffy 2003: 1) a pohybovala se zcela v intencích intervencionismu.

Při zpětném pohledu na charakteristické aspekty prvního funkčního období George W. Bushe zastávala prezidentova „doktrína preemptivních opatření“ významné místo (Kralev 2009). Jak můžeme ilustrovat na následných událostech, k izolacionistickým tendencím nedocházelo ani během dalších let Bushova prezidentství.

Při svém proslovu ke členům Výboru Senátu pro zahraniční vztahy (*Senate Foreign Relations Committee*) z roku 2005 ministryně zahraničí Condoleeza Riceová (2005: *passim*) řekla přítomným, že „v rámci budování mezinárodního systému založeného na našich sdílených hodnotách a na právním řádu budeme sjednocovat komunitu demokracií. Zadruhé upevníme společenství demokracií ve společném boji proti hrozbám naší společné bezpečnosti a zmírníme beznaděj, která přikrmuje teror. A zatřetí, rozšíříme svobodu a demokracii po celém světě“. Tato slova předznamenala směr, jímž se ubíralo druhé funkční období G. W. Bushe. Jeho administrativa se věnovala modernizaci NATO a kooperaci s evropskými státy v rámci tohoto vojenského paktu, zlepšovala své vztahy s ostatními aktéry mezinárodního systému částečně poškozené intervencí do Iráku, nebo se zapojila do globálního boje proti HIV/AIDS v africkém regionu (Kralev 2009).

Navzdory projevům izolacionismu jako odmítání multilaterálních smluv, omezení nasazování vojáků za hranicemi či neochotu participovat s OSN, se zahraniční politika prezidenta Bushe výrazně změnila po teroristických útocích z 11. září. Tehdy se administrativa začala projevovat intervencionisticky. Rozdíl

mezi preemptivním unilateralismem z prvního funkčního období a diplomatičtější přístupem v mezinárodním prostředí v období druhém nemění nic na faktu, že se prezident dalece odklonil od svého počátečního spíše izolacionistického přístupu.

3.4 Administrativa Baracka H. Obamy

Před počátkem svého prezidentského mandátu se Barack Hussein Obama zavázal, že ukončí válku v Iráku a zlepší poškozené vztahy s ostatními národy skrze umírněnější vystupování na zahraniční scéně a realistickou politiku (Walt 2016). Zároveň ale sdělil, že hodlá posílit americkou přítomnost v Afghánistánu, aby Talibán neměl možnost obnovit svoji moc nad zemí a Al-Kajda nemohla využít tamní oblasti jako základny teroristických operací proti Spojeným státům (Nelson 2017). V domácí politice hovořil o tom, že ukončí kontroverzní dozor (*surveillance*) jako nástroj proti terorismu či dalších diskutabilních prostředků potírání teroristických aktivit, aby byla vláda legitimnější a transparentnější. Obecně tedy v podstatě pro voliče představoval někoho, kdo by mohl zajistit méně hyperaktivní a efektivnější politiky (Walt 2016).

Jak vyplývá z předchozích podkapitol, tyto nároky amerických voličů zpočátku ztělesňovali taktéž oba dva předchozí prezidenti, Clinton i Bush ml., avšak ve výsledku se zdá, že každý z nich nakonec jednal více intervencionisticky, nežli jejich předchůdce. Obrátil Obama tento trend, nebo v něm spíše pokračoval a americkou angažovanost ve světovém dění nesnížil?

V prosinci 2009 americký prezident ve Vojenské akademii Spojených států (*U.S. Military Academy*), West Pointu, ve svém proslovu sdělil, že „po mimořádných nákladech vedeme válku v Iráku k zodpovědnému konci. [...] Přestože byla lidem Afghánistánu zvolena legitimní vláda, byla postižena korupcí, obchodem s drogami, nedostatečně vyvinutou ekonomikou

a nevyhovujícími bezpečnostními silami. [...] Afghánistán není ztracen, avšak po několik let se jeho vývoj posouval špatným směrem... jeho status quo je neudržitelný. [...] Je nutné, abychom udrželi tlak nad Al-Kajdou, a abychom tak učinili, musíme zvýšit kapacity našich partnerů v regionu“ (Obama 2009).

Zatímco z Iráku byli stahováni američtí vojáci, přehodnotil Obama přístup k Afghánistánu a nabyl přesvědčení, že afghánská vláda by měla dokázat převzít boj s Talibánem na svá bedra a nespoléhat na americkou sílu (Nelson 2017). Prezident Obama tedy stál za počátkem konce Bushovy verze „války proti teroru“. Mohli bychom tedy neúspěšný výsledek Bushových tažení proti terorismu interpretovat jako onu událost, která by vedla Spojené státy k obratu v zahraniční politice z extrovertního vystupování na mezinárodní scéně k fázi, kdy jsou introvertní (viz str. 38–40)?

Do jisté míry můžeme odpovědět kladně. Předchozí introvertní fáze spadala přibližně do období mezi roky 1967–1987 (viz příloha č. 1). Podíváme-li se na veřejné mínění v otázce, zda by se „měly Spojené státy v mezinárodním prostředí zaměřit na vlastní záležitosti a nechat ostatní země, aby se o sebe postaraly samy, jak nejlépe umí“ (viz Příloha č. 3), ukáže se, že v době působení prezidenta Obamy (roku 2013) byly ohlasy proti angažovanosti na historické výši. Poslední podobně vysoký počet hlasů pro neangažovanost před koncem studené války se vyskytl právě v roce 1967. Při pohledu na způsob, jímž administrativa prezidenta Obamy a následně i prezidenta Trumpa (viz kap. 3.5) zasahovala do zahraničních krizí, zjistíme navíc, že v podstatě odpovídá taktikám užívaných právě během introvertní fáze z 60. až 80. let. Jak si například všímá Pavel Hlaváček (2012: 214), USA se za Obamovy administrativy pokoušely s nepřítelem soupeřit nepřímo (v Jemenu i Pákistánu skrze podporu místních vlád a v Libyi podporováním povstalců). Došlo-li ve zmíněných

oblastech k zásahu ze strany USA, nešlo o účast pozemní armády, avšak o údery leteckých sil (obdobně je tomu i při pozdějších raketových útocích prezidenta Trumpa v Sýrii, kde rovněž nedošlo k nasazení armády). Podobný postup volil i Richard M. Nixon po zahájení politiky vietnamizace (v té době přibližně započala předchozí introvertní etapa, viz výše).

Navzdory tomu nelze pochopitelně připustit, že by byla intervence vedená skrze letecký či námořní úder o něco menší intervencí, nežli nasazení vojska. Jestliže nejde o ochranu bezpečnosti amerických životů, není možné užití vojenských prostředků USA klasifikovat jinak, než jako intervencionistické jednání. Výše popsaná změna formy amerických zásahů proto sama o sobě samozřejmě nevyovídá o změně z mezinárodního aktivismu ke spíše pasivnímu postoji, avšak pokud přihlédneme k zahraničnímu kontextu, zjistíme, že v obou případech se Spojené státy potýkaly s dlouhodobým konfliktem, u něž nebylo možné v dohledné době skrze americkou vojenskou přítomnost splnit vytyčené cíle a „zvítězit“. Válka ve Vietnamu stejně jako ta v Iráku nakonec vedla k odchodu USA a k přenechání bojů na bedra tamní spřízněné vlády. Obě války odpovídají „katastrofickému vývoji událostí v zahraničí“, jenž by přiměl politické elity přeformulovat postoj k zahraniční angažovanosti (viz str. 40). Baracka Obamu nicméně nelze vzhledem k jeho následným politikám označit za izolacionistu.

Přestože byl v Pákistánu během května 2011 zabit jednotkami USA Usáma bin Ládín a z Iráku i Afganistánu začali být postupně stahovány vojenské síly Spojených států, Obama v rámci tzv. „tajné války“ (*secret war*) proti terorismu navýšil počet operací amerických speciálních jednotek a bezpilotních dronů (Nelson 2017). Tyto útoky byly namířeny proti jednotlivcům a pravidelně jimi bývali postiženi civilisté v de facto neválečných oblastech nejen Iráku

a Afghánistánu, ale také Somálska, Pákistánu i dalších zemí. Nasazení daných bezpilotních letounů vzbuzovalo značný odpor ze strany států, na jejichž území drony působily. Oficiální představitelé (spolu s tamním obyvatelstvem) tyto zásahy odsuzovaly a obvinily USA z toho, že se dopouštějí válečných zločinů a narušují vnitřní suverenitu inkriminovaných zemí (Rogers – Hill 2014: 101–132).

Téhož roku se Spojené státy spolu se zeměmi NATO zapojily do revolučních protestů v Libyi proti Muammaru Kaddáfímu. Rezoluce Rady bezpečnosti opravňovala k utvoření bezletové zóny, avšak NATO začala bombardovat Kaddáfího jednotky. Jedním z hlavních důvodů měla být dle Obamovy administrativy ochrana životů libyjských protestujících proti zdejšímu režimu ve městě Benghází, ve skutečnosti však neexistovaly důkazy, že by se libyjský diktátor chystal páchat hromadné zločiny vůči obyvatelům města a rebelů. Těm byla ponechána možnost utéci do Egypta a daná humanitární intervence byla v podstatě uskutečněna na základě nepravdivé propagandy rebelů. Tato intervence nakonec vyústila v enormní humanitární krizi a rozpad libyjského státu (Kuperman 2015).

Z patřičných odstavců je patrné, že ačkoli Obamova administrativa byla pro odstranění amerických vojáků v Iráku, což samo o sobě je izolacionistickým opatřením, stále zde bylo intervenováno skrze bezpilotní letouny a speciální jednotky. Zásah v Libyi byl proveden v domněnání, že jím bude chráněna bezpečnost životů obyvatel cizího státu, přičemž takový cíl je nad rámec izolacionistických zájmů. Skutečnost, že informace vedoucí k zahájení vojenské akce byly nepravdivé, že útokem na Kaddáfího síly byl překročen mandát rezoluce Rady bezpečnosti OSN či že intervence ve výsledku způsobila ztrátu

mnohem vyššího množství lidských životů, než kdyby nebyla uskutečněna, pak narušuje legitimitu celé operace.

V otázce užití leteckých útoků proti režimu Bašára al-Asada v důsledku užití chemických zbraní proti své opozici z řad civilního obyvatelstva se prezident Obama nicméně přiklonil k neuskutečnění vojenské intervence. I u tohoto rozhodnutí je možné nalézt izolacionismus. K leteckému zásahu došlo až během roku 2014, kdy se oblast rozprostírající se částečně na území Sýrie i Iráku dostala pod kontrolu teroristické organizace Islámský stát (Nelson 2017). Jak prezident sdělil během svého proslovu z Bílého domu, „[n]áš úkol je jasný: Položíme na kolena a rozhodným způsobem zničíme ISIL prostřednictvím komplexní a vytrvalé protiteroristické strategie“ (Obama 2014). Kromě vytrvalých leteckých náletů bylo rovněž využito nasazení pozemních jednotek k podpoře iráckých a kurdských sil výcvikem, zpravodajstvím i vybavením (Nelson 2017).

Podíváme-li se na zahraniční politiku Baracka Obamy, je patrné, že intervencionistické tendence spíše převažují. Posuzování jeho zahraniční politiky je nicméně poněkud obtížné, neboť v jeho případě není možné jednoznačně zachytit ucelenou formu zahrnující typické rysy jeho zahraniční politiky. Jinými slovy je značně komplikované popsat jeho zahraničně politickou doktrínu. Jak uvedl sám prezident Obama (2015: *passim*), ve svém přístupu k zahraničním otázkám preferuje angažovanost před izolací, avšak z možných řešení, jak přistoupit k té či oné situaci, je třeba vyloučit ta naivní. Z výše uvedených odstavců se zdá být patrné, že izolacionismus se v průběhu jeho mandátu sice do určité míry projevoval, avšak Obamovo prezidentství se vyznačovalo jistou ambivalencí. Zdá se, že ačkoli upřednostňoval spíše

intervencionismus, jeho pragmatismus ho mnohdy dovedl i k izolacionistickému jednání.

3.5 Administrativa Donalda J. Trumpa

V inauguračním projevu pětačtyřicátého prezidenta Spojených států amerických byl přítomný výrazný odklon od jeho předchůdců. Donald John Trump (2017b) při svém tehdejší proslovu k americkému národu prohlásil, že „dnes nepřevádíme moc pouze v rámci jedné administrativy na jinou, nebo z jedné politické strany na druhou – ale přenášíme moc z Washingtonu, D.C. a vracíme ji zpět k vám, americkému lidu. [...] Washington vzkvétal – avšak lidé neměli podíl na jeho bohatství. [...] Od tohoto okamžiku bude Amerika na prvním místě. Každé rozhodnutí týkající se obchodu, daní, přistěhovalectví i zahraničních záležitostí bude učiněno s ohledem na prospěch amerických občanů a amerických rodin [...] Budeme usilovat o přátelství a dobrou vůli s ostatními národy – ale učiníme tak s tím, že je právem všech národů na prvním místě upřednostnit své vlastní zájmy”.

Při pohledu na tato slova, je možné říci, že znějí populisticky, anti-systémově (se svojí nedůvěrou k politikům i centrální vládě či důrazem na řadového občana nebo americký lid) a izolacionisticky. Je patrné, že svým postojem k politickým otázkám zde prezident Trump projevil obdobné vlastnosti, jimiž se vyznačoval jacksonovský proud (viz str. 25–26). Podobná stanoviska můžeme nalézt rovněž v prezidentově Národní bezpečnostní strategii: „Americký lid si mě zvolil, abych Ameriku opět učinil velkou. Slíbil jsem, že má vláda bude přikládat bezpečnost, zájmy a blaho našich občanů na první místo. Dal jsem slib, že oživíme americkou ekonomiku, obnovíme naši armádu, budeme bránit naše hranice, chránit naši suverenitu a prosazovat naše hodnoty“ (2017a).

Trumpovo pojetí zahraniční politiky v té době tedy ve svém důsledku znamenalo aplikaci „jacksonovské doktríny“ na současný mezinárodní systém. Způsob, jímž prezident na mezinárodní systém nahlížel, se v podstatě zakládal na hobbesovské percepci světa nebo na izolacionistických protiopatřeních vůči prominentnímu multilateralismu a globalismu. V ekonomické oblasti byl prezident Trump toho názoru, že mnohé podmínky a aspekty nynější multilaterální struktury obchodních smluv by měly být přepracovány nebo opuštěny. Zdálo se, že prosazoval bilaterální a protekcionistická opatření (Cha 2016: 89). Již ve své volební kampani zastával stanovisko, že by bylo vhodné vypovědět platnost četných multilaterálních smluv. Tento závazek začal naplňovat hned během prvních dnů svého mandátu, kdy USA vystoupily ze smlouvy o Trans-pacifickém partnerství. Taktéž se stavěl proti Severoamerické dohodě o volném obchodu (*North American Free Trade Agreement*) či Pařížské smlouvě o změně klimatu (Calmes 2017).

Izolacionistické tendence jsme u jeho administrativy taktéž mohli nalézt v nastalém trendu Spojených států vzdalovat se roli garanta evropské (nebo světové) bezpečnosti. Jak Trump opakovaně prohlásil, „od určitého okamžiku už nemůžeme být světovým čteníkem“ (Haberma – Sanger 2016) a „země, které chráníme, musí zaplatit náklady na tuto obranu, a pokud ne, USA musí být připraveny nechat tyto státy, aby se hájily samy“ (Possen 2018). Například německá kancléřka Angela Merkelová po jednání s americkým prezidentem z května 2017 pravila, že pro Německo je možnost spolehnout se na USA jakožto nejsilnějšího spojence a záruku bezpečnosti Evropě „do jisté míry u konce“ (Donahue 2017).

V počátcích Trumpova prezidentství tedy významnou měrou převažoval izolacionismus. S izolacionistickými příklony jsme se nicméně mohli setkat

i v raných fázích některých předchozích administrativ. Patrné to bylo například u Clintonova (viz str. 51–53) či Bushova (viz str. 59–60) prezidentského mandátu. Je možné, že bychom se stali svědky podobného odklonu od neangažovanosti k aktivismu ve světovém dění také u Donalda Trumpa? Nebo se naopak jedná o prezidenta, který svým voličům po dlouhé době zajistí to, co si dle Stephena M. Walta (2016: passim) běžní Američané vždy nejvíce přáli od své zahraniční politiky, tedy „hlavně zajištění bezpečí následované prosperitou“?

Navzdory některým výše uvedeným izolacionistickým projevům se Trumpova administrativa začala ještě během prvních několika měsíců svého výkonu projevovat méně radikálně a dělat posuny ke kompromisům ve svém přístupu k zahraniční politice. Zaujmula například smířlivější postoj k Čínské lidové republice v některých ekonomických otázkách a během dubna 2017 se Trump rozhodl vykonat raketový útok na leteckou základnu syrského diktátora Bašára al-Asada v odezvě na chemický útok provedený Asadem proti oponentům jeho režimu (Allen 2017). Prezident Trump projevil vůli intervenovat do Sýrie opakovaně. V důsledku útoků chemickými zbraněmi na civilní obyvatelstvo zde byly podniknuty raketové útoky i zásahy bezpilotních letounů (Baker 2018). Po svých předchůdcích rovněž zdědil krizi v Afghánistánu. V této otázce plánuje vojenský nátlak a znovu navýšit počet amerických vojáků aktivních v zemi (Singh 2018). Zároveň je zajímavé sledovat, jak se v období prozatím nejvíce zřetelného izolacionismu od konce studené války přesunuje americký geopolitický zájem směrem od Evropy k Pacifiku. Ač zde bylo Trumpovo administrativou vystoupeno ze smlouvy o Trans-pacifickém partnerství, USA se zde snaží projevovat své zájmy skrze tzv. strategii „*Free and Open Indo-Pacific*“ (Swaine 2018).

Mnozí političtí komentátoři se shodují, že Trumpova zahraniční politika je v četných otázkách, jako je Islámský stát, vztah k NATO či postoj k Severní Koreji, Sýrii, Afghánistánu nebo Íránu projevem kontinuity předchozích administrativ Spojených států i dění v mezinárodním systému. Vyvracejí tedy, že by se vlivem nástupu Donalda Trumpa do prezidentského úřadu v americké zahraniční politice dostavila nějaká dramatická změna. Mnohé změny se pochopitelně dostavily, avšak byly výsledkem předchozího mezinárodního vývoje (Foreign Affairs 2018).

Z výše popsaného tedy vychází najevo, že spojené státy za prezidentství Donalda Trumpa prodělávají ve svém přístupu k zahraniční politice i světové bezpečnosti některé významné změny. Ty jsou však produktem kontinuity viditelné napříč všemi administrativami nastoupenými po konci studené války. Prezident Trump je v mnoha ohledech izolacionistický, avšak je ochoten vojensky intervenovat kvůli ochraně lidských životů obyvatel cizího státu. Nevyhýbá se tedy intervencionismu. Ačkoliv můžeme sledovat trend „vzdalování“ se evropskému kontinentu, rovněž je patrný příklon Spojených států k oblasti Tichého oceánu. Což je poměrně zajímavý vývoj vzhledem k vzrůstajícímu americkému izolacionismu.

Přesto nemůžeme Donalda Trumpa zcela označit za izolacionistického politika. Je nicméně nepravděpodobné, že by se za současných podmínek podařilo v prezidentských volbách USA uspět nějakému „více izolacionistickému“ státníkovi. Je otázkou, zda se ještě více nepřikloní k intervencionismu, což v současné době nelze určit. Mohou se totiž udát zahraniční události, jež by radikálně změnily jeho postoj k mezinárodnímu systému směrem k vyšší angažovanosti podobně, jako tomu bylo u předchozích administrativ. Pokud se však nic takového nestane a nedojde k nenadálé krizi,

s níž by se musel americký prezident vypořádat, můžeme očekávat, že bude sílit spíše trend kontinuálně se zvyšující neangažovanosti Spojených států viditelný již za prezidentství Baracka Obamy (viz str. 66), čímž by se naplno projevilo překlenutí americké zahraniční politiky do introvertní fáze.

4 ZÁVĚR

V této diplomové práci byl u politických opatření prezidentských administrativ USA během období od roku 1989 až po současnost (duben 2018) zkoumán koncept izolacionismu. V patřičném časovém rozmezí se vystřídalo pět administrativ. Aby bylo možné hledat rysy a projevy daného fenoménu v jejich zahraniční (případně domácí) politice během stanoveného časového rámce, bylo nejprve nutné nadefinovat přesné znění tohoto konceptu, jehož prvky by bylo možné následně nalézt v praktické části práce.

Z toho důvodu se první kapitola, jež představuje teoretickou část práce, věnovala teoretickým aspektům pojmu izolacionismu, přičemž vyšlo najevo, že daný termín se potýká s celou řadou obtíží, jež snižují jeho analytickou i popisnou využitelnost. Proto bylo třeba nejprve seznámit se s možnými výklady a různými percepcemi tohoto pojmu a na jejich základě formulovat definici syntetizující nabyté poznatky. Autor práce rovněž byl nucen vypořádat se s problémem, že chápání toho, co pojem představuje, se v různých historických dobách lišilo a vzhledem k měnícím se podmínkám mezinárodního systému není možné aplikovat jednu obecnou definici na všechna období amerických dějin, neboť by docházelo k zavádějícím výsledkům. Vytvořenou konceptualizaci tedy bylo nutné dále upravit „na míru“ podmínkám mezinárodního systému po konci studené války. Stanovené konceptuální zarámování izolacionismu (viz str. 35–38) bylo založeno na třech definičních charakteristikách.

První aspektem bylo dobrovolné přistoupení k izolacionistickým politikám. Touto podmínkou jsme vyřadily případy, kdy je motivem státu k izolaci skutečnost, že mu nic jiného nezbyvá například v důsledku absence ekonomických prostředků (různé formy slabých států) nebo ostrakizace

ze strany ostatních aktérů mezinárodního systému kvůli (tzv. darebné státy). Takové země že by se obvykle ve skutečnosti raději zapojily do aktivnější kooperace v politických/vojenských/ekonomických otázkách, avšak nemají jinou možnost, nežli být v izolaci (vynucenou izolací se tato diplomová práce nezabývala).

Druhým definičním bodem byla snaha o minimální možnou participaci ve spojeneckých paktech, v multilaterálních institucích či v globálních iniciativách, avšak s poznámkou, že v podmínkách světového dění po ukončení studenoválečné konfrontace se tímto bodem má na mysli odmítání ratifikace/odstoupení od smlouvy kolektivního charakteru. Jednalo by se o nevoli ke spolupráci v environmentální sféře a v obdobných spíše „dobrovolných“ oblastech, které většinou nejsou životně důležité pro existenci států, nežli o neúčast na obchodní či bezpečnostně-politické kooperaci. Jinak by daný bod v podmínkách globalizovaného světa po ukončení studené války vedl k nesmyslnému snížení využitelnosti izolacionismu jako prostředku pro analýzu dotyčného období.

Třetí část definice stanovuje obranu životů nebo bezpečnosti země (nejužší definici vitálních zájmů) jako jediné situace, kdy je z izolacionistické perspektivy obhajitelné přiklonit se k provedení intervence skrze vojenské, politické či ekonomické síly. Intervencí skrze vojenské aktivity je míněno zahájení vojenské operace s cíli na území daného státního/nestátního aktéra nebo namířené proti jeho občanům/příslušníkům a jednotkám kdekoli na světě. Politickým nátlakem máme na mysli především snahu o de-legitimizaci politických elit cílené země před ostatními aktéry v mezinárodním systému. A konečně ekonomickými nástroji se rozumí zejména zákaz vzájemného obchodního styku, zmrazení finančních zdrojů vybraných zástupců

sankcionovaného režimu, odepření oficiální rozvojové asistence či jiné finanční a materiální podpory.

V poslední podkapitole první části práce byla následně představena cyklická teorie, v intencích které je následně přistupováno k přítomnosti izolacionismu/intervencionismu v americké zahraniční politice. Dynamika cyklického střídání těchto dvou protichůdných fází/paradigmat v rámci zahraniční politiky USA je determinována nutností reagovat na podněty a výzvy mezinárodního prostředí.

Následující kapitola, představující praktickou část práce, se zabývá politickými opatřeními pětice amerických administrativ. Jednotlivé podkapitoly ilustrovaly, jakým způsobem se po konci studenové války vyvíjel v americké zahraniční politice fenomén izolacionismu. Případy jednotlivých administrativ nám ukázaly, že izolacionistický přístup je ve způsobu, jímž Spojené státy odpovídají na světové dění do jisté míry stále přítomen.

Od prezidenta George H. W. Bushe až po Baracka Obamu nicméně naprostou měrou převažuje intervencionismus, a to i přesto, že se například William J. Clinton i George W. Bush na počátku svých mandátů plánovali zabývat spíše domácí politikou. Jistý zlom nastal až během administrativy prezidenta Obamy, započalo stahování amerických jednotek z války v Iráku. Ta svým charakterem a výsledkem do značné míry odpovídala válce ve Vietnamu. Zdá se, že se v případě Iráku jednalo o tak významný neúspěch americké zahraniční politiky (podobně jako u války ve Vietnamu), až to vedlo politické elity k přehodnocení zahraniční politiky a paradigmatickému obratu od angažovanosti k větší pasivitě. Můžeme tedy říci, že v té době se americká zahraniční politika začala posouvat blíže introvertní fázi zahraniční politiky.

Tento trend, jak se zdá, prozatím pokračuje i během prezidenství Donalda Trumpa.

Aktuální vývoj americké zahraniční politiky tedy nasvědčuje tomu, že cyklická teorie je prozatím stále platná. Nemůžeme to nicméně říci s jistotou, neboť stále existuje možnost, že nastane nečekaná situace, která Trumpovu zahraniční politiku odvede zase zcela jiným směrem (jako tomu bylo u některých jeho předchůdců). V tom případě by však byla platnost cyklické pro současné období značně ohrožena. To se ovšem dozvíme až v následujících měsících a letech Trumpova prezidentství.

Jestliže se již u nějaké administrativy izolacionismus skutečně začal projevovat, znenadání nastala událost, která z daného představitele učinila výrazného intervencionistu (opět odkazují na dvojici administrativ Bush mladší/Clinton). V případě Bushe st. a Obamy se, jak vyplývá z praktické části, jednalo o pragmatiky, kteří (přestože nebo právě proto, že povětšinou postrádali nějakou vizi zahraniční politiky označitelnou za doktrínu) reagovali velice agilně na zahraniční podněty a jestliže to odpovídalo jejich pragmatismu, dovedli jednat s „nádechem izolacionismu“. Povětšinou se však rovněž přikláněli k intervencionismu. Prezident Trump je potom příkladem izolacionisty, jehož by akademici pravděpodobně v dřívějších historických etapách za izolacionistu nazvali jen stěží.

Během hledání izolacionistických prvků v období po studené válce rovněž vyšlo najevo, že se z konceptu izolacionismu, jakožto analytického nástroje, v současných podmínkách mezinárodního systému poněkud vytrácí jeho využitelnost, neboť přes nemalou snahu autora této práce využít pružnosti fenoménu a upravit jej do podoby, která by odpovídala podmínkám a kontextu soudobého systému, se jej v naprosté většině případů podařilo u daných

prezidentů aplikovat pouze „do jisté míry“, s kompromisy a v takové podobě, že by jej akademici během předchozích historických etap za izolacionismus pravděpodobně neoznačili. Z toho důvodu autor práce nedoporučuje užívat konceptu izolacionismu pro analytické účely v rámci výzkumu současného mezinárodního systému. Naproti tomu je jako příklad významného fenoménu americké zahraniční politiky spíše vhodný pro účely historických statí.

5 SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

- Adams, James T. (1931). *The Epic of America* (Boston: Little, Brown, and Company).
- Albright, Madeleine K. (1993a). A Strong United Nations Serves U.S. Security Interests. *US Department of State Dispatch* 4 (26), s. 461–464.
- Albright, Madeleine K. (1993b). Myths of Peace-keeping. *US Department of State Dispatch* 4 (26), s. 464–467.
- Allen, Nick (2017). What happened to 'America first'? Donald Trump's foreign policy evolution wins praise from mainstream. *The Telegraph*. 16. 4. 2017 (<https://www.telegraph.co.uk/news/2017/04/16/donald-trumps-foreign-policy-evolution-wins-praise-mainstream/>, 14. 4. 2018).
- Apple, Raymond W. (1992). THE 1992 ELECTIONS: NEWS ANALYSIS; The Economy's Casualty. *The New York Times*. 4. 11. 1992 (<https://www.nytimes.com/1992/11/04/us/the-1992-elections-news-analysis-the-economy-s-casualty.html>, 23. 2. 2018).
- Armstrong, Thom, M. (2002). Neutrality. In: DeConde, Alexander – Burns, Richard D. – Logevall, Fredrik, eds., *Encyclopedia of American Foreign Policy. Second Edition. VOLUME 2* (New York: Charles Scribner's Sons), s. 559–571.
- Art, Robert J. (2003). *A Grand Strategy for America* (Ithaca: Cornell University Press).
- Art, Robert J. (2000). Geopolitics updated. The Strategy of Selective Engagement. In: Brown, Michael E. et al., *America's Strategic Choices. Revised Edition* (Cambridge: The MIT Press), s. 141–175.

- Baker, Peter (2018). Trump Says Missiles 'Will Be Coming' at Syria. Beyond That Lies Uncertainty. *The New York Times*. 11. 4. 2018 (<https://www.nytimes.com/2018/04/11/us/politics/trump-syria.html>, 23. 4. 2018).
- Bandow, Doug (1994). Keeping the Troops and Money at Home. *Current History* 93 (579), s. 8–13.
- Beckley, Michael (2015). The Myth of Entangling Alliances. Reassessing the Security Risks of U.S. Defense Pacts. *International Security* 39 (4), s. 7–48.
- Berengaut, Ariana – Fishman, Edward (2017). Why Americans Should Fight Donald Trump's Isolationism. *TIME*. 15. 6. 2017 (<http://time.com/4820160/trump-america-first-global-leadership/>, 4. 1. 2018).
- Brands, Henry W. (2006). Presidential Doctrines. *Presidential Studies Quarterly* 36 (1), s. 1–4.
- Braumoeller, Bear F. (2010). The Myth of American Isolationism. *Foreign Policy Analysis* 6 (4), s. 349–371.
- Buchanan, Patrick J. (2002). The Democracy Worshipers. *The American Conservative*. 16. 12. 2002 (<http://www.theamericanconservative.com/articles/the-democracy-worshippers/>, 15. 1. 2018).
- Burg, Steven L. – Shoup, Paul S. (1999). *The War in Bosnia-Herzegovina. Ethnic Conflict and International Intervention* (Armonk: M. E. Sharpe).

- Bush, George H. W. (1990). *Address Before a Joint Session of the Congress on the Persian Gulf Crisis and the Federal Budget Deficit*. The American Presidency Project (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=18820>, 15. 2. 2018).
- Bush, George H. W. (1989). *Inaugural Address of George Bush*. Lillian Goldman Law Library. Yale Law School (http://avalon.law.yale.edu/20th_century/bush.asp, 14. 2. 2018).
- Bush, George W. (2001). President Bush's Address to a Joint Session of Congress and the Nation. *The Washington Post*. 20. 9. 2001 (http://www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html, 26. 2. 2018).
- Bush, George W. (2002). President Delivers State of the Union Address. *The White House*. 29. 1. 2002 (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>, 26. 2. 2018).
- Calmes, Jackie (2017). *Donald Trump: Foreign Affairs*. University of Virginia. Miller Center (<https://millercenter.org/president/trump/foreign-affairs>, 2. 4. 2018).
- Campbell, Alexandr E. (1964). The Conditions of Isolationism. *Bulletin of the British Association for American Studies* 9 (9), s. 32–46.
- Carter Jr., James E. (1980). *The State of the Union Address Delivered Before a Joint Session of the Congress*. The American Presidency Project (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=33079>, 20. 2. 2018).

Clinton, William J. (1993a). *Address to the Nation on Somalia*. The American Presidency Project (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=47180>, 24. 2. 2018).

Clinton, William J. (1993b). *Address to the Nation on the Economic Program*. The American Presidency Project (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=47155>, 23. 2. 2018).

Clinton, William J. (2013). *Ending the Bosnian War: The Personal story of the President of the United States*. In: Clinton, William J. et al., *Bosnia, Intelligence and the Clinton Presidency* (Little Rock: William J. Clinton Presidential Library).

Clinton, William J. (1994). *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement* (Washington, DC: U.S. Government Printing Office).

Clinton, William J. (1993c). *Press Conference of the President with Nevada Press by Satellite*. William J. Clinton Foundation (<http://www.clintonfoundation.org/legacy/080393-presidential-press-conference-in-nevada.htm>, 23. 2. 1993).

Clymer, Adam (1994). *The National Health Care Debate: The Overview; National Health Care Program, President's greatest goal, Declared Dead in Congress*. *The New York Times*. 17. 9. 1994 (<https://www.nytimes.com/1994/09/27/us/health-care-debate-overview-national-health-program-president-s-greatest-goal.html?pagewanted=all>, 23. 2. 2018).

- Cole, Wayne S. (1953). *America First. The Battle Against Intervention, 1940–1941* (Madison: The University of Wisconsin Press).
- Cole, Ronald H. (1995). *Operation Just Cause. The Planning and Execution of Joint Operations in Panama. February 1988 – January 1990* (Washington: Joint History Office. Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff).
- Congress.gov (2017). *Public Law 107–40. 107th Congress. Joint Resolution* (<https://www.congress.gov/107/plaws/publ40/PLAW-107publ40.pdf>, 26. 2. 2018).
- C-SPAN (1989). *President George H.W. Bush – Oval Office 1989 Press Briefing on Fall of the Berlin Wall* (<https://www.c-span.org/video/?322436-1/president-george-hw-bush-fall-berlin-wall&start=430>, 15. 2. 2018).
- Dennet, Raymond (1944). Isolationism is Dead. *Far Eastern Survey* 13 (14), s. 135–137.
- Donahue, Patrick (2017). Germany Says Trump’s ‘Withdrawal’ Means Europe Must Step Up. *Bloomberg*. 5. 12. 2017 (<https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-12-05/germany-says-trump-s-u-s-withdrawal-means-europe-must-step-up>, 19. 4. 2018).
- Duffy, Michael (2003). Weapons of Mass Disappearance. *TIME*. 1. 6. 2003 (<http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,1101030609-455828,00.html>, 27. 2. 2018), s. 1–3.
- Evans, Brynn M. (2003). United States Unilateralism: A Global Threat for the 21st Century. *Stanford University*. 5. 6. 2003 (<https://web.stanford.edu/class/e297a/A%20Global%20Threat%20for%20the%2021st%20Century.htm>, 27. 2. 2018).

- Farah, Douglas – Tarr, Michael (1993). Haitians Blocks U.S. Troop Arrival. *The Washington Post*. 12. 10. 1993
 (https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1993/10/12/haitians-block-us-troop-arrival/ad1839e7-c4e2-4ae0-9104-c43d66d4d60b/?utm_term=.187c3cba1071, 24. 2. 2018).
- Fensterwald Jr., Bernard (1958b). The Anatomy of American "Isolationism" and Expansionism. II. *The Journal of Conflict Resolution* 2 (4), s. 280–309.
- Foley, Michael (2007). *American Credo. The Place of Ideas in US Politics* (New York: Oxford University Press).
- Foreign Affairs (2018). *Has U.S. Foreign Policy Changed Dramatically?*
 (<https://www.foreignaffairs.com/ask-the-experts/2018-02-13/has-us-foreign-policy-changed-dramatically>, 16. 4. 2018).
- Geldenhuis, Deon (1990). *Isolated States: A Comparative Analysis* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Gibbs, David N. (2009) *First Do No Harm. Humanitarian Intervention and the Destruction of Yugoslavia* (Nashville: Vanderbilt University Press).
- Graber, Doris, A. (2002). Intervention and Nonintervention. In: DeConde, Alexander – Burns, Richard D. – Logevall, Fredrik, eds., *Encyclopedia of American Foreign Policy. Second Edition. VOLUME 2* (New York: Charles Scribner's Sons), s. 315–335.
- Grant, Rebecca L. (1991). *Operation Just Cause and U.S. Policy Process* (Santa Monica: Rand).

- Gregg II, Gary L. (2017). *George W Bush: Foreign Affairs*. University of Virginia. Miller Center (<https://millercenter.org/president/gwbush/foreign-affairs>, 26. 2. 2018).
- Gottfried, Paul E. (2007). *Conservatism in America. Making Sense of American Right* (New York: Palgrave Macmillan).
- Habernam, Maggie – Sanger, David E. (2016). Transcript: Donald Trump Expounds on His Foreign Policy Views. *The New York Times*. 26. 3. 2016 (<https://www.nytimes.com/2016/03/27/us/politics/donald-trump-transcript.html>, 4. 4. 2018).
- Hastedt, Glenn P. (2004). *Encyclopedia of American Foreign Policy* (New York: Facts on File).
- Hastedt, Glenn P. (2015). *American Foreign Policy. Past, Present, and Future* (Lanham: Rowman and Littlefield).
- Heideking, Jürgen – Mauch, Christof (2012). *Dějiny USA* (Praha: Grada Publishing).
- Herrmann, Richard K. – Keller, Jonathan W. (2004). Beliefs, Values, and Strategic Choice: U.S. Leaders' Decisions to Engage, Contain, and Use Force in an Era of Globalization. *The Journal of Politics* 66 (2), s. 557–580.
- Hornberger, Jacob G. (2017). Isolationism and Open Borders. *The Future of Freedom Foundation*. 20. 10. 2017 (<https://www.fff.org/2017/10/20/isolationism-open-borders/>, 24. 1. 2018).

- Hlaváček, Pavel (nepublikováno). New Security Strategy and Current Paradigm of US Foreign Policy. Přijato do recenzního řízení časopisu *Obrana a strategie*.
- Hlaváček, Pavel (2012). Paradigmata americké zahraniční politiky aneb legitimace moci pomocí „Mnichova“ a „Vietnamu“. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* 4 (3), s. 193–221.
- Holmes, Jack E. (1985). *The Mood/Interest Theory of American Foreign Policy* (Lexington: The University Press of Kentucky).
- Holsti, Kalevi J. (2016). From Isolation to Dependence: Bhutan, 1958–62. In: Holsti, Kalevi J., ed., *Why Nations Realign. Foreign Policy Restructuring in the Postwar World* (London: Routledge), s. 21–46.
- Cha, Taesuh (2016). The Return of Jacksonianism: the International Implications of the Trump Phenomenon. *The Washington Quarterly* 39 (4), s. 83–97.
- Johnstone, Andrew (2011). Isolationism and Internationalism in American Foreign Relations. *Journal of Transatlantic Studies* 9 (1), s. 7–20.
- Jonas, Manfred (2002). Isolationism. In: DeConde, Alexander – Burns, Richard D. – Logevall, Fredrik, eds., *Encyclopedia of American Foreign Policy. Second Edition. VOLUME 2* (New York: Charles Scribner's Sons), s. 337–351.
- Jefferson, Thomas (1801). *First Inaugural Address*. The Papers of Thomas Jefferson. Volume 33: 17 February to 30 April 1801 (<https://jeffersonpapers.princeton.edu/selected-documents/first-inaugural-address-0>, 15. 2. 2018), s. 148–152.

- Kagan, Robert (2006). *Dangerous Nation. America's Place in the World from its Earliest Days to the Dawn of the Twentieth Century* (New York: Alfred A. Knopf).
- Kaplan, Lawrence S. (1987). *Entangling Alliances with None. American Foreign Policy in the Age of Jefferson* (Kent: The Kent State University Press).
- Kaufman, Burton I. (1969). *Washington's Farewell Address: the View from the Twentieth Century* (Chicago: Quadrangle).
- Kirk, Russell (1990). Prospects For Conservatives, Part I: Prospects Abroad. *The Heritage Foundation*. 14. 6. 1990
(<https://www.heritage.org/europe/report/prospects-conservatives-part-i-prospects-abroad>, 8. 2. 2018).
- Kissinger, Henry (1973). Address by the President's Assistant for National Security Affairs. *Office of the Historian. Bureau of Public Affairs. United States Department of State*. 23. 4. 1973
(<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v38p1/d8>, 8. 2. 2018), s. 24–32.
- Kizer, Benjamin H. (1944). Isolationism is Not Dead. *Far Eastern Survey* 13 (17), s. 155–156.
- Klingberg, Frank L. (1983). *Cyclical Trends in American Foreign Policy Moods. The Unfolding of America's World Role* (Lanham: University Press of America)
- Klingberg, Frank L. (1970). Historical Periods, Trends, and Cycles in International. *The Journal of Conflict Resolution* 14 (4), s. 505–511.

- Klingberg, Frank L. (1996). *Positive Expectations of America's World Role: Historical Cycles of Realistic Idealism* (Lanham: University Press of America).
- Klingberg, Frank L. (1952). *The Historical Alternation of Moods in American Foreign Policy*. *World Politics* 4 (2), s. 239–273.
- Knott, Stephen (2017). *George H. W. Bush: Foreign Affairs*. University of Virginia. Miller Center (<https://millercenter.org/president/bush/foreign-affairs>, 15. 2. 2018).
- Kralev, Nicholas (2009). Iraq War Defines Foreign Policy. *The Washington Times*. 15. 1. 2009 (<https://www.washingtontimes.com/news/2009/jan/15/iraq-war-defines-foreign-policy/>, 28. 2. 2018).
- Krejčí, Otakar (2009). *Zahraniční politika USA* (Praha: Professional Publishing).
- Kuperman, Alan J. (2015). *Obama's Libya Debacle. How a Well-Meaning Intervention Ended in Failure*. Foreign Affairs (<https://www.foreignaffairs.com/articles/libya/obamas-libya-debacle>, 12. 3. 2018).
- Lake, David A. (1999). *Entangling Relations. American Foreign Policy in Its Century* (Princeton: Princeton University Press).
- Leffler, Melvyn P. (2009). Think Again: Bush's Foreign Policy. *Foreign Policy*. 23. 10. 2009 (<http://foreignpolicy.com/2009/10/23/think-again-bushs-foreign-policy/>, 26. 2. 2018).
- Legro, Jeffrey W. (2000). Whence American Internationalism. *International Organization* 54 (2), s. 253–289.

- Libertarian (2018). *Foreign Policy. Libertarians seek a United States at peace with the world* (<https://www.lp.org/issues/foreign-policy/>, 24. 1. 2018).
- Lynch, Colum (2015). The Bosnian War Cables. *Foreign Policy*. 22. 11. 2015 (<http://foreignpolicy.com/2015/11/22/the-bosnian-war-cables/>, 25. 2. 2018).
- Mandelbaum, Michael (1991). The Bush Foreign Policy. *Foreign Affairs* 70 (1), s. 5–22.
- Markowitz, Arthur A. (1970). Washington's Farewell and the Historians: A Critical Review. *Pennsylvania Magazine of History and Biography* 94 (2), s. 173–91.
- Mead, Walter R. (1996). Hamilton's Way. *World Policy Journal* 13 (3), s. 89–106.
- Mead, Walter R. (1994). Lucid Stars. The American Foreign Policy Tradition. *World Policy Journal* 11 (4), s. 1–17.
- Mead, Walter R. (2001). *Special Providence. American Foreign Policy and How It Changed the World* (New York: Alfred A. Knopf).
- Muravchik, Joshua (1996). *The Imperative of American Leadership. A Challenge to Neo-isolationism* (Washington: The American Enterprise Institute Press).
- Nelson, Michael (2017). *Barack Obama: Foreign Affairs*. University of Virginia. Miller Center (<https://millercenter.org/president/clinton/foreign-affairs>, 5. 3. 2018).
- Nordlinger, Eric A. (1995). *Isolationism reconfigured. American Foreign Policy for a New Century* (Princeton: Princeton University Press).

- Obama, Barack H. (2014). President Obama: “We Will Degrade and Ultimately Destroy ISIL. *The White House*. 10. 9. 2014 (<https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil>, 13. 3. 2018).
- Obama, Barack H. (2009). The New Way Forward – The President's Address. *The White House*. 1. 12. 2009 (<https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2009/12/01/new-way-forward-presidents-address>, 8. 3. 2009).
- Obama, Barack H. (2015). What Is the ‘Obama Doctrine’? *The New York Times*. 5. 4. 2015 (<https://www.nytimes.com/video/opinion/100000003612138/what-is-the-obama-doctrine.html>, 15. 3. 2018).
- Oliver, Mark (2000). George W Bush: Key Policies. *The Guardian*. 13. 12. 2000 (<https://www.theguardian.com/world/2000/dec/13/uselections2000.usa> 8, 27. 2. 2018).
- Pierce, Natalie (2011). The Clinton Years: Assessing Success in the Bosnian Genocide Intervention. *Global Tides* 5 (1), s. 1–16.
- Pollins, Brian M. – Schweller, Randall L. (1999). Linking the Levels: The Long Wave and Shifts in U.S. Foreign Policy, 1790-1993. *American Journal of Political Science* 43 (2), s. 431–464.
- Porter, Patrick (2013). *Sharing Power: Prospects for a U.S. Concert-Balance Strategy. Enlarged Edition* (Carlisle: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College).

- Possen, Barry R. – Ross, Andrew L. (2000). Competing Visions for U.S. Grand Strategy. In: Brown, Michael E. et al., *America's Strategic Choices. Revised Edition* (Cambridge: The MIT Press), s. 3–51.
- Possen, Barry R. (2018). *The Rise of Illiberal Hegemony. Trump's Surprising Grand Strategy*. Foreign Affairs (<https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-02-13/rise-illiberal-hegemony>, 5. 4. 2018).
- Reischauer, Edwin O. – Jansen, Marius B. (2003) *The Japanese Today. Change and Continuity. Enlarged Edition* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press).
- Rice, Condoleeza (2005). Opening Remarks by Secretary of State-Designate Dr. Condoleeza Rice. *U.S. Department of State Archive*. 20. 1. 1995 (<https://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2005/40991.htm>, 28. 2. 2018).
- Riley, Russel L. (2017). *Bill Clinton: Foreign Affairs*. University of Virginia. Miller Center (<https://millercenter.org/president/clinton/foreign-affairs>, 24. 2. 2018).
- Rogers, Ann – Hill, John (2014). *Unmanned. Drone Warfare and Global Security* (London: Pluto Press).
- Roskin, Michael (1974). From Pearl Harbor to Vietnam: Shifting Generation Paradigms and Foreign Policy. *Political Science Quarterly* 89 (3), s. 563–588.

- Samuels, Richard J. (2018). *Carter Doctrine. United States Foreign Policy Initiative.* Encyclopaedia Britannica (<https://www.britannica.com/topic/Carter-Doctrine>, 20. 2. 2018).
- Schlesinger Jr., Arthur M. (1995). Back to the Womb? Isolationism's Renewed Threat. *Foreign Relations* 74 (4), s. 2–8.
- Schlesinger Jr., Arthur M. (1999). *The Cycles of American History* (Boston: Mariner Books).
- Schroeder, Paul (1994). Historical Reality vs. Neo-realist Theory. *International Security* 19 (1), s. 108–148.
- Singh, Vikram J. (2018). Why Peace Talks Are Washington's Best Bet in Afghanistan. The U.S. Can't Continue Down the Same Failed Path. *Foreign Affairs.* 21. 3. 2018 (<https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2018-03-21/why-peace-talks-are-washingtons-best-bet-afghanistan>, 15. 4. 2018).
- Spykman, Nicholas J. (1942). *America's Strategy in World Politics. The United State and the Balance of Power* (New York: Harcourt, Brace and Company).
- Swaine, Michael D. (2018). A Counterproductive Cold War With China. Washington's "Free and Open Indo-Pacific" Strategy Will Make Asia Less Open and Less Free. *Foreign Affairs.* 2. 3. 2018 (<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-03-02/counterproductive-cold-war-china>, 15. 4. 2018).
- Taft, Robert A. (1951). *A Foreign Policy for Americans* (New York: Doubleday & Co.).

- Taylor, Peter (2013). Iraq War: The Greatest Intelligence Failure in Living Memory. *The Telegraph*. 18. 3. 2013 (<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/9937516/Iraq-war-the-greatest-intelligence-failure-in-living-memory.html>, 27. 2. 2018).
- The National Security Archive (1990). *National Security Directive 45* (<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB39/document2.pdf>, 20. 2. 2018).
- The National Security Archive (1991). *National Security Directive 54* (<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB39/document4.pdf>, 20. 2. 2018).
- The National Security Archive (2001). *Operation Desert Storm: Ten Years Later* (<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB39/>, 16. 2. 2018).
- The National Security Archive (1999). *Tiananmen Square, 1989: The Declassified History* (<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB16/index.html#30-35>, 15. 2. 2018).
- The New York Times (1994). *Haitian Impasse – A special report.; Failure on Haiti: How U.S. Hopes Faded* (<https://www.nytimes.com/1994/04/29/world/haitian-impasse-a-special-report-failure-on-haiti-how-us-hopes-faded.html>, 25. 2. 2018).
- Trump, Donal J. (2017a). National Security Strategy 2017. *National Security Strategy Archive*. 18. 12. 2017 (<http://nssarchive.us/national-security-strategy-2017/>, 1. 4. 2018).

- Trump, Donald J. (2017b). The Inaugural Address. *The White House*. 20. 1. 2017 (<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/>, 1. 4. 2018).
- United Nations (1994). *Somalia – UNOSOM I. United Nations Operation in Somalia* (<https://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>, 24. 2. 2018).
- U.S. Government Publishing Office (2001). *Remarks in a Roundtable Discussion With Employers of National Guard Personnel and Reservists in Charleston. February 14, 2001* (<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/WCPD-2001-02-19/pdf/WCPD-2001-02-19-Pg287-2.pdf>, 26. 2. 2018), s. 284–289.
- Vuong, Quynh-Nhu (2003). U.S. Peacekeeping and Nation-Building: The Evolution of Self-Interested Multilateralism. *Berkeley Journal of International Law* 21 (3), s. 804–824.
- Walt, Stephen M. (2016). The Broken Policy Promises of W. Bush, Clinton, and Obama. *Foreign Policy*. 18. 9. 2016 (<http://foreignpolicy.com/2016/09/18/broken-foreign-policy-promises-bush-clinton-obama-iraq-syria/>, 5. 3. 2018).
- Washington, George (1796). *Farewell Address*. Washington Papers. University of Virginia (http://gwpapers.virginia.edu/documents_gw/farewell/transcript.html, 15. 2. 2018), s. 1–32.
- Watt, Donald C. (1963). American 'Isolationism' in the 1920s: Is It a Useful Concept?. *Bulletin of the British Association for American Studies* 8 (6), s. 3–19.

- Weeks, William E. (2013). *The New Cambridge History of American Foreign Relations. Volume 1. Dimensions of the Early American Empire, 1754–1865* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Whitcomb, Roger S. (1998). *The American Approach to Foreign Affairs. An Uncertain Tradition* (Westport: Praeger).
- Whitehouse.gov (2017). *Contents of the Historical Tables* (<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/02/history2019.pdf>, 25. 2. 2018), 1–337.
- Williams, William A. (1954). The Legend of Isolationism in the 1920's. *Science & Society* 18 (1), s. 1–20.
- Williamson Jr., Chilton (2000). What Is Paleoconservatism? Man, Know Thyself!. *Chronicles. A Magazine of American Culture.* 1. 12. 2000 (<https://www.chroniclesmagazine.org/2001/January/25/1/magazine/article/10827233/>, 8. 2. 2018).
- Wright, Louis B. (1943). The Founding Fathers and "Splendid Isolation". *Huntington Library Quarterly* (6) 2, s. 173–196.
- Young, Cathy (2014). The Problem With the New Isolationism. *TIME.* 23. 4. 2014 (<http://time.com/68293/the-problem-with-the-new-isolationism/>, 24. 1. 2018).

6 RESUMÉ

In his inaugural speech, newly elected President Donald J. Trump said he wanted to lead the American nation under the "America First" idea. He also did so in his National Security Strategy of December 2017. By this term, the forty-fifth President of the United States had implicitly signed up for a radical isolationist movement that, after the outbreak of World War II, strove not to enter the US to the battlefield alongside the Allies. It is a question of what this statement really means for US foreign policy or the development of the concept of American isolationism.

The theoretical part deals with numerous aspects of the term isolationism. It has come to light that a given term is struggling with a number of conceptual difficulties that reduce its analytical and descriptive usability. Therefore, it was necessary first to become acquainted with the possible interpretations and different perceptions of this term and to formulate a definition synthesizing the different knowledge. There is also introduced a so-called cyclical theory of American foreign policy.

The practical part of the thesis deals with the political measures of five US administrations after the end of the Cold War. The subchapters illustrate how the phenomenon of isolationism in American foreign policy developed after 1989. It came out that the isolationist approach is in the way the United States responds to world events to some extent still present. Mostly, however, interventionism prevails. A certain breakthrough occurs only during President Obama's administration, when US troops from Iraq will be withdrawn. We can say that at that time American foreign policy was likely to move into the introvert phase. For the time being, he continues with Donald Trump's presidency. The current development of US foreign policy, therefore, suggests

that cyclical theory is still valid. But we can not say it with certainty, for there is the possibility of an unexpected situation that will change Trump's foreign policy in a different direction. In that case, the cyclical theory would no longer be applicable to current events.

7 PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Tabulka znázorňující periody zahraniční politiky dle Franka Klingberga

perioda	introvertní	extrovertní	ústřední zahraničněpolitický problém
1.	1776-1798	1798-1824	nezávislost
2.	1824-1844	1844-1871	zjevné předurčení
3.	1871-1891	1891-1918	proces vzniku průmyslové mocnosti
4.	1918-1940	1940-1967	krize demokracie ve světě
5.	1967-1987	1987-2014	potřeba vytvořit stabilní světový řád

Zdroj: Krejčí, Otakar (2009). *Zahraniční politika USA* (Praha: Professional Publishing), s. 138.

Příloha č. 2

Tabulky znázorňující Clintonovy výdaje na obranu

Category	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
In millions of current dollars:										
Total outlays	1,143,743	1,252,993	1,324,226	1,381,529	1,409,386	1,461,752	1,515,742	1,560,484	1,601,116	1,652,458
National defense (1)	303,555	299,321	273,285	298,346	291,084	281,640	272,063	265,748	270,502	268,194

Category	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
In millions of current dollars:										
Total outlays	1,701,842	1,788,950	1,862,846	2,010,894	2,159,899	2,292,841	2,471,957	2,655,050	2,728,686	2,982,544
National defense (1)	274,769	294,363	304,732	348,456	404,733	455,813	495,294	521,820	551,258	616,066

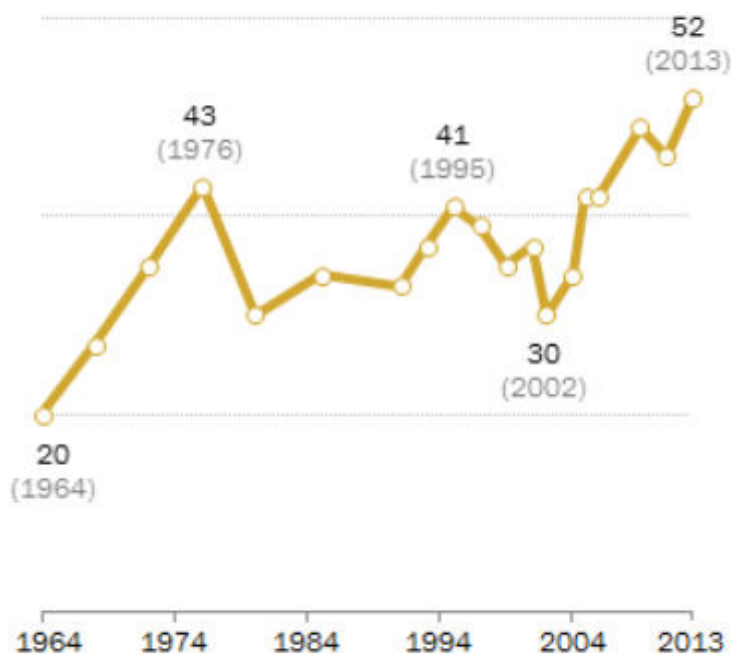
Zdroj: Whitehouse.gov (2017). *Contents of the Historical Tables* (<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/02/hist-fy2019.pdf>, 25. 2. 2018), 127–128.

Příloha č. 3

Graf znázorňující veřejné mínění v otázce, zda by se „měly Spojené státy v mezinárodním prostředí zaměřit na vlastní záležitosti a nechat ostatní země, aby se o sebe postaraly samy, jak nejlépe umí“

Majority Says U.S. Should 'Mind Its Own Business Internationally'

% agreeing that 'the U.S. should mind its own business internationally and let other countries get along the best they can on their own'

Source: America's Place in the World 2013. General public: PEW2d (Omnibus). 1964-1991 data from Gallup.

PEW RESEARCH CENTER

Zdroj: Pew Research Center (2013). *Public Sees U.S. Power Declining as Support for Global Engagement Slips. America's Place in the World 2013* (<http://www.people-press.org/2013/12/03/public-sees-u-s-power-declining-as-support-for-global-engagement-slips/>, 15. 4. 2018).